

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra anglistiky

Diplomová práce

Uzavřený prostor duše
v příbězích

E. A. Poea a Chrise Priestleyho

The Closed Space of the Soul
in the Stories

of E. A. Poe and Chris Priestley

Vypracovala: Bc. Iva Karvánková

Vedoucí práce: PhDr. Kamila Vránková, Ph.D.

České Budějovice 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

Podpis studenta

.....

.....

Poděkování

Tímto způsobem bych ráda poděkovala PhDr. Kamile Vránkové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce. Především za trpělivost, věnovaný čas a cenné rady a znalosti, které mi ochotně předávala během konzultací. Bez jejího vedení by tato práce nemohla vzniknout. Děkuji také za poskytnuté materiály, které byly klíčové pro úspěšné napsání této práce.

Anotace

Náplní diplomové práce je srovnávací analýza vybraných děl E. A. Poea a Chrise Priestleyho. Práce se zaměřuje především na téma uzavřeného prostoru a jeho působení na psychické stavy postav. První část práce se zabývá vývojem angloamerické gotické literatury a charakteristikou dětské fantastické literatury. Dále představuje život vybraných spisovatelů a hlavní témata v jejich tvorbě.

Vlastní analýza obsahuje porovnání funkce uzavřeného prostoru v dílech obou zkoumaných autorů. Pozornost je věnována především propojení tohoto prostoru s tísnivými stavy duše. Interpretace se zaměřuje na konkrétní příklady vnitřního i vnějšího prostoru a na popis hororové atmosféry.

Abstract

The diploma thesis deals with the comparative analysis of selected works by E. A. Poe and Chris Priestley. The thesis focuses primarily on the theme of the closed space and its effect on the psychological states of the characters. The first part of the thesis deals with the basic features of the development of Anglo-American Gothic literature and the characteristics of children's fantasy literature. It also introduces the lives of Poe and Priestley and the main themes in their works.

The analysis compares the function of the closed space in the works of both authors. Attention is paid to the connection of this type of space and the oppressive states of the soul. The interpretation focuses on particular examples of the inner and outer space and on the description of the horror atmosphere.

Obsah

Úvod.....	6
1 Britská gotická literatura	7
2 Temný romantismus v Americe.....	13
3 Angloamerická dětská fantasy literatura	16
4 Edgar Allan Poe.....	20
5 Chris Priestley	25
6 Symbolika uzavřeného prostoru	30
7 Příklady uzavřeného prostoru ve vybraných dílech	34
7.1 Edgar Allan Poe	34
7.2 Chris Priestley	38
8 Působení uzavřeného prostoru na lidskou psychiku	40
8.1 Krize identity	41
8.1.1 Edgar Allan Poe	41
8.1.2 Chris Priestley	46
8.1.3 Podlehnutí vlivu zlé moci	49
8.2 Rodinné vztahy	55
8.2.1 Edgar Allan Poe	55
8.2.2 Chris Priestley	56
8.3 Šílenství.....	58
8.3.1 Edgar Allan Poe	58
8.3.2 Chris Priestley	59
8.4 Smrt.....	60
8.4.1 Edgar Allan Poe	61
8.4.2 Chris Priestley	63
8.5 Tajemství a záhady v uzavřeném prostředí	66
8.5.1 Edgar Allan Poe	66
8.5.2 Chris Priestley	68
Závěr	72
Summary	74
Bibliografie	77

Úvod

Hororová literatura má schopnost vyvolat ve čtenáři napětí, obavy a zvědavost. Jedním z prvních významných spisovatelů tohoto žánru byl Edgar Allan Poe, jehož dílo zanechalo v angloamerické literatuře trvalý otisk a inspirovalo mnoho dalších autorů. Chris Priestley, známý svou strašidelnou sérií *Tales of Terror*, vystupuje na literární scéně jako spisovatel pro děti a mládež, jenž se nenechal ovlivnit pouze Poeovým literárním dědictvím, ale sám přispěl k rozvoji současné hororové literatury pro mládež, která patří mezi populární žánry dnešní doby.

V diplomové práci bude nejdříve nastíněn literárně historický kontext, tedy britská gotická literatura a její vliv na rozvoj temného romantismu v Americe, který bude také charakterizován. Neméně důležité budou také další dvě kapitoly, které se krátce zaměří na životní zkušenost a literární odkaz zkoumaných autorů.

Diplomová práce se bude dále věnovat vlastní srovnávací analýze vybraných povídek Edgara Allana Poea a příběhů ze série *Tales of Terror* Chrise Priestleyho s ohledem na téma uzavřeného prostoru a jeho psychologický kontext. Výběr tématu „uzavřený prostor“ souzní s preferencemi obou autorů, kteří motiv uzavřeného prostoru často používají jako důležitý prvek svých textů.

Práce si klade za cíl popsat funkci uzavřeného prostoru a jeho působení na tísnivé duševní stavy hrdinů vybraných děl. Postavy v tomto prostoru mnohdy bojují s nejistotou, úzkostí, násilným zločinem, či dokonce smrtí. Další část práce se zabývá působením uzavřeného prostoru na vytváření celkové temné atmosféry. Práce se také zaměří na souvislosti mezi uzavřeným prostorem a krizí identity, která často vzniká v důsledku neharmonických mezilidských vztahů, ale také působením jiných vnějších podnětů. Dále se tato práce bude zabývat různými způsoby smrti v uzavřeném prostoru, šílenstvím a projevy zla, které v tomto prostředí nabývají na své intenzitě.

Srovnávací analýza se pokusí ukázat, jak oba autoři využívají uzavřený prostor pro vytváření působivého fyzického prostředí příběhů, ale i pro zkoumání psychických stránek lidské duše. Práce představí konkrétní příklady uzavřeného prostoru ve vybraných textech, i emoční projevy hlavních postav v tomto prostředí.

1 Britská gotická literatura

Gotická fikce je literární žánr, který je stále populární pro svou neobvyklou přitažlivou atmosféru. Inspiraci nachází v gotické architektuře, která byla tmavá, složitá a svým vzhledem celkově ponurá a tajemná. K charakteristickým rysům gotické literatury patří ponuré prostředí, nadpřirozené jevy a grotesknost. Jako subžánr romantismu se gotický román objevil v Anglii v 18. století. Fred Botting ve svém díle *Gothic (The New Critical Idiom)* popisuje specifickou gotickou atmosféru, která doprovází návraty a opakované pronikání minulosti do přítomnosti a vyvolává emoce hrůzy. S touto atmosférou jsou spojeny nové typy postav, například přízraky, příšery, démoni, mrtvolky, mniši a jeptišky. V gotických románech se začaly objevovat prvky teroru, napětí, tajemství a záhad, jejichž účelem bylo oživit právě ducha středověku.¹

Gotická beletrie byla reakcí na osvícenství, evropské intelektuální hnutí prosazující racionalitu a logiku. Gotičtí spisovatelé na rozdíl od osvícenců, kteří se soustředili na rozum a vědu, měli v úmyslu probudit v člověku city a emoce. Racionální postoje 18. století byly v gotické literatuře překryty napětím, které bylo podpořeno náznaky přítomnosti nadpřirozena. Autoři se zaměřili na nepředvídatelné pronikání mocných neznámých a nadpřirozených sil do života postav.² Fred Botting poukazuje na převahu představivosti a emocí nad rozumem: dochází k překračování hranic reality, objevují se různé fantaskní představy a situace.³ Gotický, hrůzostrašný či černý román sdílí mnoho charakteristických prvků s romantismem, ale soustředí se především na temnou stránku lidské povahy a na působení zla. Gotické příběhy evokují pocit nejistoty, lidské omylnosti, traumatu spojeného s dopady hříchu a vnitřních pocitů viny, a v neposlední řadě pocit strachu, hrozbu trestu a soudu, destrukce i sebezničení.

¹ BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. s. 1

² VRÁNKOVÁ, Kamila. *The Gothic Supernaturalism and the Search for Identity in Chris Priestley's Tales of Terror* [online]. 2013. s. 55

³ BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. s. 1-5

Černý román neboli román hrůzy má dominující složku dějovou, složky popisné pomáhají vyvolat tajemnou atmosféru.⁴ Termín „Gothic“ se používá pro označení hororové literatury jako celku, včetně jednoduché formy duchařského příběhu.⁵

Gotická díla evokují tzv. „uncanny“ pocity, které ve čtenářích povzbuzují dojem hrůzy a děsu. Čtenář si při čtení gotického díla uvědomuje přítomnost nadpřirozena. Jde o zvláštní prolínání známého a neznámého. Tento pocit se může týkat například motivů pohřbení zaživa či záhadného zmrtvýchvstání.⁶

Dle Bottinga jsou s gotickou fikcí spojovány ambivalentní emoce.⁷ Pocit děsu probouzí ve čtenářích nejen odpor, ale také zvědavost. Děsivá situace čtenáře přitahuje a fascinuje. Teror bývá vládnoucí princip gotické literatury. Tento pocit strachu a úzkosti předchází samotnému děsivému a nepředvídatelnému zážitku. Nezakládá se tedy na realitě toho, co nás děsí.⁸

Punter také tvrdí, že při čtení gotických děl dochází k vzrušujícímu a zároveň nepříjemnému odhalení, že to nejhorší, co čtenáři tušili, ale nechtěli si připustit, se v příběhu skutečně odehrává.⁹

Gotické příběhy se také soustředí na pocit prázdnoty a nicoty. Slovy Weiskela, „the absence of mother/father figures, the absence of a secure and knowable world, the absence of identity.“¹⁰ Následky lidského selhání jsou spojeny se znepokojujícím vědomím, že svět není bezpečný.¹¹

V sérii *Tales of Terror* jde převážně o absenci rodičů jakožto ochránců nevinného dítěte, například chlapec Edgar v *Uncle Montague's Tales of Terror* se nachází v ponurém domě v lese u svého podivného strýčka, sourozenci Ethan a Cathy v *Tales of Terror from*

⁴ VLAŠÍN, Štěpán a kolektiv. *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984. s. 62

⁵ PUNTER, David. *The Literature of Terror: a History of Gothic Fictions from 1765 to the Present Day*. Vol. 1. Vyd. 2. London and New York: Routledge, 2013. s. 3

⁶ ROYLE, Nicholas. *The Uncanny*. Manchester: Manchester University Press, 2003. s. 1-2

⁷ BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. s. 4-8

⁸ VRÁNKOVÁ, Kamila. *The Gothic Supernaturalism and the Search for Identity in Chris Priestley's Tales of Terror* [online]. 2013. s. 55-57

⁹ PUNTER, David. *The Literature of Terror: the Modern Gothic*. Vol. 2. Vyd. 2. London and New York: Routledge, 2013. s. 212

¹⁰ WEISKEL, Thomas. *The Romantic Sublime: Studies in the Structure and Psychology of Transcendence*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1976. s. 160

¹¹ MCGILLIS, Roderick. *The Night Side of Nature: Gothic Spaces, Fearful Times*. In: *The Gothic in Children's Literature: Haunting the Borders*. Routledge, 2008. s. 228

the Black Ship jsou sami v hostinci na útesu uprostřed bouře, kde zoufale očekávají příchod svého otce, a v neposlední řadě Robert z *Tales of Terror from Tunnel's Mouth*, sám cestuje vlakem a v jeho blízkosti jsou pouze spící spolucestující a tajemná žena v bílém.

Gotické krajiny jsou pusté, odcizené a plné hrozby. Podle Bottinga se v 18. století jednalo převážně o hornaté lokality, později se připojily i lokality měst, hradů a lesů.¹²

„The original meaning, not unnaturally, was literally 'to do with the Goths', or with the barbarian northern tribes who played so somewhat unfairly reviled a part in the collapse of the Roman empire, although even this apparently literal meaning was less simple than it appears, because the seventeenth—and early eighteenth-century writers who used the term in this sense had very little idea of who the Goths were or what they were like.“¹³

Za zakladatele gotického románu je považován preromantický anglický spisovatel Horace Walpole, který ve svém díle *The Castle of Otranto* z roku 1765 použil podtitul „A Gothic Story“. Termín „Gothic“ si vypůjčil z gotické architektury a využil ho v literatuře, čímž dal vzniknout novému literárnímu žánru. Ve svém průkopnickém díle se zaměřil na nadpřirozeno, napětí, záhady a strach. „Na nádvoří dopadne obrovská přilba, která zabije ženicha, v hradní síni krvácejí sochy, jinde zase oživne obraz a na chodbách se zjevují duchové.“¹⁴ Samotný děj byl údajně inspirován noční můrou, kterou zažil ve své novogotické vile v Londýně. Walpole se pokusil oživit středověké rytířství z prostředí Itálie, které je spojené s romantickými prvky a s těmi nejtemnějšími a nejvíce znepokojujícími emocemi.¹⁵ Dílo je jedinečné v tom, že zahrnuje také humor, který následující gotická díla postrádala. Pocit vznešena (the sublime), pro gotickou literaturu charakteristický, je zde propojen se směšností.¹⁶ *The Castle of Otranto* je prvním významným gotickým románem, prvky typické pro gotickou literaturu ale můžeme

¹² BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. s. 1-2

¹³ PUNTER, David. *The Literature of Terror: a History of Gothic Fictions from 1765 to the Present Day*. Vol. 1. Vyd. 2. London and New York: Routledge, 2013. s. 4

¹⁴ OLIVERIUSOVÁ, Eva a kol. *Dějiny anglické literatury*. SPN, 1988. s. 122

¹⁵ AGUIRRE, Manuel. *The Closed Space: Horror Literature and Western Symbolism*. Manchester University Press, 1990. s. 96

¹⁶ VRÁNKOVÁ, Kamila. „The Gothic Supernaturalism and the Search for Identity in Chris Priestley's *Tales of Terror*“[online]. 2013. s. 56

nalézt i v dřívějších dílech, například v epistolárních románech *Pamela* a *Clarrisa* spisovatele Samuela Richardsona.¹⁷

The Castle of Otranto evokuje pocity zmatku a nejistoty, které jsou umocněny častým opakováním obtížně uvěřitelných situací a využitím nadsázky. Vránková připomíná metaforický význam krvácejících soch a sténajících portrétů, které vyjadřují emoce. Tyto motivy jsou spojeny s výše zmíněnou nadsázkou, která se odráží i v promluvách postav.¹⁸

Ponurý a chátrající hrad je nejčastějším prostorem pro gotické zápletky. Hrad a další středověké stavby, zejména kláštery, kostely a hřbitovy, odkazují na minulost. Později byly tyto typy staveb nahrazeny starým domem jako místem, ve kterém se odehrávají příběhy různých generací. Důležitou roli hrály intriky, zrady a vraždy; tyto motivy ale zároveň vzbuzovaly nesouhlasné reakce mnohých kritiků, kteří v nich viděli oslavu zločinného chování. Z tohoto důvodu se také obávali, že čtenáři gotických příběhů propadnou zkaženosti.¹⁹

V 19. století gotická literatura vzkvétala v Evropě i Americe. Oslovila čtenáře nejspíše proto, že nabízela příběhy plné pocitů zranitelnosti a konfliktů v mezilidských vztazích, se kterými se společnost mohla ztotožnit. Ve viktoriánských gotických příbězích se hrozby a nástrahy přesouvají do každodenního reálného světa, kde úlohu nadpřirozených sil přebírají psychologické prvky.²⁰

Ann Radcliffovou, Brama Stokera, ale také Edgara Allana Poea, kterému je v této práci věnována velká pozornost, můžeme zařadit mezi významné představitele gotické literatury. Ann Radcliffová v díle *The Mysteries of Udolpho* (1794) rozvíjí model Walpoleova románu *The Castle of Otranto*, který ovlivnil mnoho dalších známých děl, jako například román *Dracula* (1897) Brama Stokera. Tito spisovatelé, spolu s dalšími, vnesli do gotické literatury významné změny, v nichž projevili svůj osobitý styl. Ann Radcliffová spojila mechanismus teroru, tak jak jej ve svém díle využil Walpole, se sentimentálním popisem scenérie. Matthew Gregory Lewis do svého gotického románu

¹⁷ LLOYD-SMITH, Allan. *American Gothic Fiction: An Introduction*. Continuum, New York, 2004. s. 3

¹⁸ VRÁNKOVÁ, Kamila. „The Gothic Supernaturalism and the Search for Identity in Chris Priestley's *Tales of Terror*“ [online]. 2013. s. 56

¹⁹ BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. s. 2-4

²⁰ BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. s. 4-8

The Monk (1796) zakomponoval erotické motivy, které spojil s prostředím kláštera.²¹ Jak zdůrazňuje Zdeněk Stříbrný, „postava mnicha se stala neobyčejně přitažlivou pro romantiky, protože se znamenitě hodila k rozvinutí zápasu mezi dobrem a zlem o konečné vítězství nad lidskou duší.“²²

Velký převrat ve vývoji gotické prózy zajistila Mary Shelleyová ve svém románu *Frankenstein* (1818). Tento předchůdce moderní sci-fi literatury znamenal posun v pojetí základních rysů žánru, kdy došlo, slovy Bottinga, k proměně typického gotického padoucha z nadpřirozené bytosti či zlého člověka na fyzické ztělesnění lidské poštilosti, spojené s důvěrou v neomezenou moc vědy. V polovině 19. století se v gotických příbězích stále častěji objevují motivy spojené s domácím prostředím a rodinným životem. Moderní ponuré město skrývá temná tajemství rodinné minulosti a prohlubuje se psychologický zájem o vztah člověka a společnosti. Významným příkladem viktoriánské gotické literatury je novela *Strange Case of Dr Jekyll and Mr Hyde* (1886) Roberta Louise Stevensona z druhé poloviny 19. století. Ústředním tématem je boj dobra a zla uvnitř rozpolceného člověka. Ve 20. století gotické příběhy ožívají téma zápasu s nadpřirozenými a přírodními silami. Objevuje se zde typ hrdiny, kterého tíží sociální provinění a který trpí duševním rozkladem.²³ Ze spisovatelů 20. století můžeme zmínit autorku Angelu Carterovou, která ve své sbírce povídek *The Bloody Chamber and Other Stories* rozvíjí děsivé motivy, například zvrácené a vražedné sklony postav.²⁴ Za současného krále hororu je považován Stephen King, autor 64 románů s gotickými a fantastickými prvky, v jehož dílech zlo a nadpřirozeno prostupuje každodenním rodinným životem a na postavy doléhá jejich spleť minulost.

Pojem *gotický román* je ve 20. století stále častěji nahrazován pojmem *horor*. Příčinou změny jsou nová témata, se kterými spisovatelé pracují. Středobodem děl již nejsou zříceniny hradů a vznešená krajina.²⁵

²¹ STŘÍBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny anglické literatury I*. Academia Praha, 1987. s.347

²² STŘÍBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny anglické literatury I*. Academia Praha, 1987. s. 348

²³ BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. s 3-4

²⁴ STŘÍBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny anglické literatury I*. Academia Praha, 1987. s. 348

²⁵ SMITH, Andrew. *Gothic Literature (Edinburgh Critical Guides to Literature)*. Edinburgh University Press, 2007. s. 140

V britské gotické beletrii autoři používají specifické techniky, jejichž účelem je zmatení čtenářů; jedná se především o více vypravěčů či zápletek. Cílem je vzbudit ve čtenáři silnou zvědavost a učinit tak následující zápletku ještě překvapivější. Teror je umocněn výskytem nestvůr, upírů a monster. V tradiční gotické próze nalezneme také pohádkové prvky, které zde ale mají zlověstný a temný nádech.²⁶ Příkladem může být krátký příběh Chrise Priestleyho „Winter Pruning“, v němž se chlapci bojí staré ženy, které přezdívaly čarodějnice. Tuto paní znalo několik dalších generací, což naznačuje její neuvěřitelně vysoký věk. Je zde popsán kouzelný předmět – dřevěná skříňka s vyřezaným obrazem, měnícím se podle aktuální situace. Na obraze však chlapec vidí pět jabloní, místo skutečných čtyř, které rostou na zahradě. Jeho trestem za krádež této skříňky je jeho proměna v pátou jabloň, kterou viděl na hýbajícím se obrázku.

²⁶ COATS, Karen. *Between Horror, Humour, and Hope: Neil Gaiman and the Psychic Work of the Gothic*. In: *The Gothic in Children's Literature: Haunting the Borders*. New York: Routledge, 2008. s. 78

2 Temný romantismus v Americe

Témata, která se objevovala v anglické gotické literatuře a byla spojená s evropskou kulturou, nemohla stejně působit i na americké čtenáře.²⁷ Gotické příběhy odkazují k historii, která americkým autorům chybí, a proto si vytvářejí vlastní koncepci hororu, založenou zejména na atmosféře prostředí. Jak si stěžoval James Fenimore Cooper v roce 1828, v Americe neexistovaly žádné vhodné podklady a materiály pro romantické spisovatele. Byla to země postrádající minulost včetně literatury, která by dosahovala stejné úrovně jako ta anglická.²⁸ Na americkou literaturu působily jisté kulturní tlaky, jejichž výsledkem byly odlišné podmínky pro spisovatele. Lloyd-Smith mezi tyto kulturní tlaky řadí například „fear of European subversion and fear of popular democracy, the relative absence of a developed ‘society’ and very significantly racial issues regarding both slavery and Native Americans.“²⁹

V době rozkvětu gotické literatury v Anglii se americká literatura nacházela v období transcendentalismu. Tedy literárního hnutí, jež se zaměřovalo na vědu, přírodu a individualismus. Romantismus se proti této rozumově zaměřené mentalitě vyčlenil, prosazoval city a neviditelný svět před fakty vědy. Vznikl tak podžánr romantismu zvaný temný romantismus, známý také jako americká gotika. Klád větší důraz na nadpřirozeno a odrážel hlubokou fascinaci groteskními a démonickými jevy. Významné postavení ve vývoji americké gotické prózy zaujímá Charles Brockden Brown. Vydal několik románů zabývajících se tématy pronásledování, vražd, manipulativní moci a děsuplné lidské mysli. Osobností, která pozvedla gotický žánr v Americe na vrchol slávy, byl ale až Edgar Allan Poe.³⁰

Je všeobecně známé, že spisovatelé Nathaniel Hawthorne a Edgar Allan Poe byli současníci a oba byli silně ovlivněni britskou gotikou.³¹ Anglická literatura tedy ovlivnila literaturu americkou, ale například Charles Brockden Brown působil na některé anglické

²⁷ BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. s. 75-80

²⁸ LLOYD-SMITH, Allan. *American Gothic Fiction: An Introduction*. Continuum, New York, 2004. s. 26

²⁹ LLOYD-SMITH, Allan. *American Gothic Fiction: An Introduction*. Continuum, New York, 2004. s.4

³⁰ BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. s. 75-80

³¹ PUNTER, David. *The Literature of Terror: a History of Gothic Fictions from 1765 to the Present Day*. Vol. 1. Vyd. 2. London and New York: Routledge, 2013. s. 172

spisovatele,³² ovlivnil Mary Shelleyovou a byl oblíbeným autorem Percy Bysshe Shelleyho.³³

Na rozdíl od britské gotické literatury se spisovatelé temného romantismu zaměřovali na psychologickou stránku člověka a obraceli pozornost čtenáře k podivným událostem, plným tajemství a skepticismu. Americká gotika byla temná, autoři se intenzivně zabývali pocitem viny a jejich postavy měly určité sklony k posedlosti.³⁴

Důležitým prvkem je také sklon k extrémům, s čímž souvisí touha prozkoumávat své hranice. Extrémy a excesy můžeme chápat jako krutost, strach a sexuální degradaci. Lloyd-Smith řadí mezi extrémy a tabu gotické literatury a temného romantismu také démonismus, nadpřirozené síly či incest.³⁵ Dalším prvkem objevujícím se v americké gotické literatuře mohou být rasové projevy. Podle Lloyd-Smitha černý kocour a zavražděná žena v povídce „The Black Cat“ mohou symbolizovat umlčení domácího zvířectva a jeho lynčování, což by naznačovalo propojení s tématem otroctví a rasismu.³⁶ Orangutan v „The Murders in the Rue Morgue“ podle některých kritiků odráží obavy z Jihu a z možnosti povstání černochů. Dle Lloyd-Smitha nebyl Poe o nic více rasistický než jeho současníci. O postoji Poea k tomuto tématu se přesto stále vedou rozsáhlé diskuze.³⁷

Jak Lloyd-Smith dále upozorňuje, americké gotické příběhy provází negativita možná právě v reakci na optimistický racionalismus tehdejší doby.³⁸ Pro gotickou literaturu je samozřejmým prvkem napětí, které může dosáhnout svého vrcholu i na posledních stránkách příběhu.³⁹ Lloyd-Smith se zabývá také pojmem „das Unheimliche,“ který podrobně zpracoval psycholog Sigmund Freud a který je pro něj ekvivalentem pro domácí teror. Právě dům je v americké gotické tradici centrem napětí a hrůza vychází z nám známých věcí. Příkladem může být násilí v povídce „The Black Cat,“

³² LLOYD-SMITH, Allan. *American Gothic Fiction: An Introduction*. Continuum, New York, 2004. s. 4-9

³³ BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. s. 75-80

³⁴ PUNTER, David. *The Literature of Terror: a History of Gothic Fictions from 1765 to the Present Day*. Vol. 1. Vyd. 2. London and New York: Routledge, 2013. s. 165

³⁵ LLOYD-SMITH, Allan. *American Gothic Fiction: An Introduction*. Continuum, New York. 2004. s.4-9

³⁶ LLOYD-SMITH, Allan. *American Gothic Fiction: An Introduction*. Continuum, New York. 2004. s.4-9

³⁷ SMITH, Andrew. *Gothic Literature (Edinburgh Critical Guides to Literature)*. Edinburgh University Press, 2007. s. 61-68

³⁸ LLOYD-SMITH, Allan. *American Gothic Fiction: An Introduction*. Continuum, New York, 2004. s.4-9

³⁹ LLOYD-SMITH, Allan. *American Gothic Fiction: An Introduction*. Continuum, New York, 2004. s.4-9

které se odehrává v domácím prostředí, teror zde „zdomácněl.“ Vypravěč zdůrazňuje svou lásku ke zvířatům, přesto následně poraní brutálním způsobem oko svého kocoura, načež zvíře oběsí. V záblesku sentimentu se ujme dalšího kocoura, který se zdá být až přízračně podobný tomu již zemřelému. Jeho zlostná povaha ho však dožene k dalšímu rozsudku smrti, tentokrát pro nového kocoura, avšak místo něj usmrtí svou ženu. Tu následně zazdí do zdi svého sklepení. Pojem „das Unheimliche“ zde souvisí s několika rysy příběhu: podivné, nečekané a kruté situace ve známém prostředí, odhalení toho, co mělo zůstat utajené, náhoda či animismus. Podle Lloyd-Smithe obsahují americké gotické prózy také téma perverze. Ve výše uvedené povídce vypravěč neustále jedná navzdory svým očekáváním a nevyjadřuje žádnou lítost ani nad smrtí své manželky, což vypovídá o jeho zvrácené povaze.⁴⁰

V tomto literárním žánru pocit děsu a hrůzy pochází především z pomyšlení na to, co by mohlo následovat, co by se případně mohlo stát, a je upřednostňovaný před pocitem děsu a hrůzy ze samotné události.⁴¹

⁴⁰ LLOYD-SMITH, Allan. *American Gothic Fiction: An Introduction*. Continuum, New York, 2004. s. 74-78

⁴¹ LLOYD-SMITH, Allan. *American Gothic Fiction: An Introduction*. Continuum, New York, 2004. s.4-9

3 Angloamerická dětská fantasy literatura

Fantasy je literární žánr, který zpracovává magické a kouzelné prvky a odehrává se ve fiktivním a nadpřirozeném světě.

Fantastická literatura se zakládá na překročení hranic reality. Autoři těchto příběhů chtějí uniknout z běžných životních podmínek, a tak budují imaginární alternativní světy. Podle Jacksonové nejde však o vytváření zcela nových a odlišných světů, ale o přetváření elementů z našeho světa a jejich kombinování v nových vazbách za účelem vzniku něčeho zvláštního a námi doposud nepoznaného.⁴² Pokud se na tyto světy zaměříme podrobněji, zjistíme, že nový svět se dokonce může podobat tomu našemu ve smyslu přizpůsobení se určitým pravidlům, které my vnímáme jako určující pro náš přírodní svět.⁴³

Obtížnost definice tohoto žánru pravděpodobně tkví již v samotném pojmu realita. „[...] each individual has his own idea of what to him is real and what is not. Strictly speaking, there is no single primary world to which the secondary world of a narrative could be said to refer.“⁴⁴

Petzold tvrdí, že ve fantastických dílech se mohou objevovat čtyři různé typy vztahu k realitě a pojmenovává je *subversive*, *alternative*, *desiderative* a *applicative modes*.⁴⁵ Zároveň uvádí, že tyto vztahy jsou jen v mimořádných případech zastoupené v čisté formě. To znamená, že ve fantasy textu obvykle existuje směsice několika typů vztahů najednou, přičemž jeden typ vztahu k realitě bude vždy převažovat. Nově utvořené sekundární světy v *subversive mode* jsou obvykle prostředím, které se zdá být reálné, dokud jejich chod nenaruší nějaký podivný, často nadpřirozený prvek. Typickými žánry, které fungují v podvratném (*subversive*) vztahu k realitě, jsou gotické a hororové příběhy. Konkrétně se mezi nimi vyskytují příběhy E. A. Poea.

⁴² JACKSON, Rosemary. *Fantasy: The Literature of Subversion*. Methuen & Co. Ltd, 1981. s. 1-4

⁴³ PETZOLD, Dieter. *Fantasy Fiction and Related Genres*. Modern Fiction Studies, 1986, s. 14

⁴⁴ PETZOLD, Dieter. *Fantasy Fiction and Related Genres*. Modern Fiction Studies, 1986, s. 15

⁴⁵ PETZOLD, Dieter. *Fantasy Fiction and Related Genres*. Modern Fiction Studies, 1986, s. 17-19

Při čtení fantasy fikce je důležitý sdílený postoj autora a čtenáře. Oba musí mít shodné názory ohledně toho, zda pohádkové a nadpřirozené postavy objektivně existují či neexistují.⁴⁶

Pro fantasy neexistuje žádný základní model, který by autoři mohli následovat, či charakteristické prvky a témata, se kterými by každé fantasy dílo pracovalo. Máme k dispozici pouze různá díla, která mají podobné struktury.⁴⁷ Ačkoliv existuje nespočet definic fantastické literatury, z hlediska formy nebo funkce není možné tuto literaturu charakterizovat. Petzold se zabývá tím, že pokud bychom za charakteristický prvek fantasy literatury stanovili imaginární prostředí, bylo by těžké tento žánr odlišit například od pohádek.⁴⁸

Jacksonová tvrdí, že se jedná o „literature of unreality,“ která se v průběhu let měnila v souvislosti s lidským vnímáním reality. Její kořeny sahají až do starověkých mýtů i lidových pohádek. Zásadní posun ve vnímání sebe sama i světa přineslo racionální 18. století. Obecně však fantasy literatura vychází z literatury hrůzy, tedy z gotické literatury.⁴⁹

Britská spisovatelka Farah Mendlesohnová pojednává ve svém článku „Toward A Taxonomy of Fantasy“ o čtyřech kategoriích fantasy, které pojmenovává *portal/quest fantasy*, *immersive fantasy*, *intrusive fantasy* a *liminal fantasy*.⁵⁰

V *portal fantasy* hlavní hrdinové opouštějí své známé prostředí, nejčastěji domov, a míří do nové země. Do tohoto nového, neznámého světa se vstupuje prostřednictvím portálu. Významnou úlohu má postava průvodce, která předá hlavní postavě podstatné informace o nové zemi. Důležitým prvkem této fantasy je proto jazyk. Díky němu může hrdina pochopit a objevovat nový svět. Postupně se dostáváme do bodu, kdy hlavní hrdina zná tento svět natolik, že ho může měnit a působit v něm. Typickým příkladem je dílo *The Lion, the Witch and the Wardrobe* (1950). Pro *portal fantasy* je důležitým znakem nemožnost úniku kouzelných a nadpřirozených sil z fantastického světa do

⁴⁶ PETZOLD, Dieter. *Fantasy Fiction and Related Genres*. Modern Fiction Studies. 1986, s. 16

⁴⁷ JACKSON, Rosemary. *Fantasy: The Literature of Subversion*. Methuen & Co. Ltd, 1981. s. 4

⁴⁸ PETZOLD, Dieter. *Fantasy Fiction and Related Genres*. Modern Fiction Studies. 1986, s. 13

⁴⁹ JACKSON, Rosemary. *Fantasy: The Literature of Subversion*. Methuen & Co. Ltd, 1981. s. 2, 57

⁵⁰ MENDLESOHN, Farah. *Toward A Taxonomy of Fantasy*. Journal of the Fantastic in the Arts. 2002, s. 169-183

reálného. Zatímco postavy mohou cestovat mezi světy, nadpřirozené síly nikoliv. Opakem je *immersive fantasy*, zobrazující komplexní fantastický svět, ze kterého postavy nemají možnost úniku.

V *immersive fantasy* jsou postavy původem z fantastického prostředí a velmi dobře tento svět znají. Čtenáři zde často postrádají vysvětlení fungování fantastického světa, jelikož toto fungování je pro postavy normou. Čtenář tedy musí tyto světy přijmout, musí jim uvěřit. Světy jsou zde uzavřené, žádné jiné prostředí pro postavy neexistuje. Protože zde chybí portál a přechod z reality do zcela odlišného magického světa, mohou být příběhy spojené s *immersive fantasy* vnímány jako méně tajemné. Právě tajemství je přítom u fantasy literatury velice podstatné.

Intrusive fantasy pojednává o vniknutí fantastického světa do světa nám známého, reálného. Toto proniknutí s sebou přináší napětí, konflikty či hrozby.

Liminal fantasy pracuje s prvky, které jsou skryty za vlastním dějem příběhu. Pokud čteme příběh spadající do této kategorie, bude velmi záviset na tom, zda si uvědomujeme odlišnosti fantastických a reálných motivů.

Podobně jako fantasy, i gotické příběhy rozvíjejí téma překročení hranic reality. Zpochybňují racionální pohled a jejich postavy si libují ve svých fantaskních představách.⁵¹ Dominantním prvkem gotické literatury 19. století je dualismus. Dvojníci představují touhu po odlišnosti.⁵² Lze říci, že v 19. století fantastické náměty zpracovává velké množství žánrů, například výše zmíněný gotický román, dále „fairy tale, nonsense story, ghost story, romance“.⁵³

Podle Rosemary Jacksonové je ústředním fantasy dílem gotická povídka E. A. Poea „The Fall of the House of Usher:“ „The house and its inhabitants are ‘real’ only to the narrator. He represents himself as ‘other’ through Usher, who enacts his fantasy life.“⁵⁴

⁵¹ BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. s. 4

⁵² JACKSON, Rosemary. *Fantasy: The Literature of Subversion*. Methuen & Co. Ltd, 1981. s. 64

⁵³ PETZOLD, Dieter. *Fantasy Fiction and Related Genres*. Modern Fiction Studies. 1986, s. 16

⁵⁴ JACKSON, Rosemary. *Fantasy: The Literature of Subversion*. Methuen & Co. Ltd, 1981. s. 64-65

Právě hrůzostrašná literatura (literature of terror) staví své čtenáře do pozice, v níž nevědí, co se v příběhu i mimo něj odehrává. Protagonisté i čtenáři těchto děl se nacházejí daleko od morálních jistot, které jsou charakteristické pro realistickou fikci.⁵⁵

⁵⁵ PUNTER, David. *The Literature of Terror: the Modern Gothic*. Vol. 2. Vyd. 2. London and New York: Routledge, 2013. s. 212

4 Edgar Allan Poe

Edgar Allan Poe se narodil v roce 1809 v Bostonu. Jeho rodiče byli potulní herci, kteří v Edgarově dětském věku zemřeli. Zanedlouho se ho ujala rodina Allanů, obchodníků s tabákem. V roce 1815 odešel se svou novou rodinou do Anglie, která se tak stala inspirací pro jeho tvorbu. Po návratu do Spojených států publikoval svou první sbírku *Tamerlane and Other Poems*, o kterou bohužel nebyl příliš velký zájem. V roce 1835 získal povolení, aby se oženil se svou třináctiletou sestřenicí Virginií, která o několik let později zemřela na tuberkulózu. V citové rozpolcenosti se pokusil spáchat sebevraždu. Pravděpodobně byl také závislý na alkoholu a užíval drogy. Zemřel roku 1849 v Baltimoru za nejasných okolností.⁵⁶

Tento všestranný spisovatel se zaměřoval především na kratší literární formy. Psal povídky, básně, eseje i romány.⁵⁷ Přestože jsou jeho díla poměrně krátká a čtenáři je mohou přečíst „na jeden zátah,“ disponují dostatečným rozvinutím temné atmosféry a zápletek.⁵⁸ Tato diplomová práce se soustředí především na Poeovy nejznámější povídky, například na „The Black Cat“ a „The Tell-Tale Heart,“ které zpracovávají téma provinění a trestu za násilný zločin. Dále se věnuje povídce „The Mask of the Red Death,“ která poukazuje na všudypřítomnost smrti i v případě, kdy si postavy myslí, že se nacházejí na bezpečném místě. „The Pit and the Pendulum“ sugestivním způsobem popisuje utrpení, převážně psychického rázu, jež vypravěč zažívá v očekávání blížící se smrti. Interpretovány jsou také povídky „The Fall of the House of Usher,“ „Berenice“ či „The Premature Burial,“ které se zabývají tématem šílenství, záhadných chorob a duševní izolace. Detektivní povídka „The Murders in the Rue Morgue,“ vypravuje příběh dvou mužů, kteří se aktivně zapojí do vyšetřování drastické vraždy dvou žen v uzavřeném domě.

Tragické události z Poeova vlastního života mu pravděpodobně poskytly dostatečné podklady pro psaní o nejhorších projevech a představách zla. Ztráta rodičů, chudoba, alkoholismus a smrt sestřenice i manželky Virginie jsou známé okolnosti

⁵⁶ HART, James David. *The Oxford Companion to American Literature*. New York: Oxford University Press, 1941. s. 590-591

⁵⁷ SMITH, Andrew. *Gothic Literature (Edinburgh Critical Guides to Literature)*. Edinburgh University Press, 2007. s. 61

⁵⁸ HILSKÝ, Martin. *Od Poea k postmodernismu: Proměny americké prózy*. Praha: Odeon, 1993. s. 34

Poeova života, které dle Crowa způsobily nepřekonatelnou vzdálenost mezi touhou po ideálním životě a realitou.⁵⁹ Traumata lidské mysli, zlo skrývající se v člověku, nadpřirozeno a duševní poruchy umocňují v Poeových příbězích pocity hrůzy. V jeho dílech se také proplétají hranice mezi realitou a nočními můrami. Vztahy mezi realitou, iluzí a šílenstvím nechává Poe spíše nevyřešené. Jeho náměty jsou velice rozmanité, zkoumá však především individuální případy bludů i obecnější obavy ze smrti.⁶⁰ Děsivou noční můru zažívá například vypravěč v povídce „The Premature Burial,“ který si myslí, že byl uložen do cizího hrobu bez svých vlastnoručně vyrobených záchranných předmětů, a dostává se tak na hranici šílenství. Z hrozivého snu ho probudí hlas přítele.

„Poe’s fiction relies on elaborate plotting, a heightened literary language in which mood is established as much by sound as by visual imagery, and the creation of imagined realms that usually exist outside of normal time and space, almost always leading to the depiction of symbolic and psychological landscapes.“⁶¹

K Poeovým povídkám lze přistupovat z různých úhlů pohledu. Například Freud nahlíží na jeho povídky jako na sny, nebo jako na podvědomá přání, která vypravěč odhaluje. Dle Freuda se sen skládá z velkého množství nevysvětlitelných prvků, ale pokud máme dostatečné informace o snící osobě, je možné, že nám tyto obrazy začnou dávat smysl.⁶²

Punter připomíná Poeův přínos pro vývoj gotické literatury, zvláště pokud jde o témata rozdvojené osobnosti a předčasného pohřbu, nebo o žánr detektivního thrilleru („The Murders in the Rue Morgue“).⁶³ Zároveň zdůrazňuje funkci gotické symboliky:

„Yet Poe's greatest contribution was in terms not of themes but of structure and tone, in the evolution of a variety of symbolist terror in which he has never been surpassed, but which seems in most ways more European than American.“⁶⁴

⁵⁹ CROW, Charles L.. *History of the Gothic: American Gothic*. University of Wales Press, 2009. s. 39

⁶⁰ BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. s. 75-80

⁶¹ HILSKÝ, Martin. *Od Poea k postmodernismu: Proměny americké prózy*. Praha: Odeon, 1993. s. 34

⁶² FREUD, Sigmund. *Foreword*. In: BONAPARTE, Marie. *Life and Works of Edgar Allan Poe: A Psychoanalytic Interpretation*. Prometheus Books. 1980.

⁶³ PUNTER, David. *The Literature of Terror: a History of Gothic Fictions from 1765 to the Present Day*. Vol. 1. Vyd. 2. London and New York: Routledge, 2013. s. 176

⁶⁴ PUNTER, David. *The Literature of Terror: a History of Gothic Fictions from 1765 to the Present Day*. Vol. 1. Vyd. 2. London and New York: Routledge, 2013. s. 176

Martin Hilský poukazuje na skutečnost, že Poeova díla byla středobodem zájmu českých literárních velikánů. Jeho texty byly přeloženy například J. V. Sládkem či Jaroslavem Vrchlickým, byly obdivovány Jakubem Arbesem a inspirovaly také Petra Bezruče a Karla Čapka.

Svět Poeových děl disponuje přitažlivostí a odpudivostí zároveň. Postavy a události zacházejí až za hranice reality, jsou v rozporu se skutečností. Poeovým cílem je vyprovokovat ve čtenáři pocit znepokojení.⁶⁵ S Poem je dále spojován pojem *sublime*, který analyzuje Edmund Burke ve svém díle *A Philosophical Enquiry Into the Origin of our Ideas of the Sublime and Beautiful*: „Whatever is fitted in any sort to excite the ideas of pain and danger; that is to say, whatever is in any sort terrible, or in a manner analogous to terror, is a source of the sublime.“⁶⁶ Vznešenost souvisí s velkolepými pocity, které se zakládají na nejasnosti, a také s dramatickými situacemi.⁶⁷ Poeovy povídky „The Black Cat“ a „The Tell-Tale Heart“ evokují vznešenost prostřednictvím témat šílenství a vraždy. Edgar Allan Poe a Charles Brockden Brown přenesli vznešenost strašidelných odlehlých míst do temnoty lidské mysli.⁶⁸

Prostor zločinu jako záhady, kterou je potřeba vyšetřit, se stává základním prvkem Poeovy gotické prózy. Například „The Murders in the Rue Morgue“ pojednává o vyšetřování vraždy matky a dcery, které byly usmrceny v uzavřeném domě, z něhož pachatel zdánlivě neměl možnost úniku.

Jak uvádí Lloyd-Smith, právě v rámci detektivního žánru Poe propojuje rozum a pocity hrůzy.⁶⁹ Poukazuje na detektivní povídku „The Murders in the Rue Morgue“ a staví do protikladu racionálně smýšlejícího a klidného Dupina a zvrácenou vraždu dvou žen. Poeův amatérský detektiv řeší případ s nadšením a hledá logické vysvětlení, ačkoliv se jedná o zcela nepochopitelnou situaci.

⁶⁵ PUNTER, David. *The Literature of Terror: a History of Gothic Fictions from 1765 to the Present Day*. Vol. 1. Vyd. 2. London and New York: Routledge, 2013. s. 4

⁶⁶ BURKE, Edmund. *A Philosophical Inquiry Into the Origin of Our Ideas of the Sublime and Beautiful: With an Introductory Discourse Concerning Taste*. Harper & Brothers, 1856. s. 58

⁶⁷ SMITH, Andrew. *Gothic Literature (Edinburgh Critical Guides to Literature)*. Edinburgh University Press. 2007. s. 1-15

⁶⁸ PROCHÁZKA, Martin. *Lectures on American Literature*. Prague: Karolinum, 2007. s. 74

⁶⁹ LLOYD-SMITH, Allan. *American Gothic Fiction: An Introduction*. Continuum, New York. 2004. s. 65-69

E. A. Poe je označován jako první americký spisovatel, který použil metodu nespolehlivého vypravěče. Kromě známých gotických prostředků byl Poe zaujatý spojením hrůzy s představami symbolizujícími duševní stav hrdiny. Postavy odhalují rozpolcené já a skrytou touhu po sebeustručení.⁷⁰ Poe se soustředil na roztříštěnost psychického života, na neurčitost hranice mezi rozumem a představivostí. Typickým příkladem je duševní stav Rodericka Ushera z povídky „The Fall of the House of Usher.“⁷¹ Roderick popisuje svou chorobu jako vrozenou vadu a obává se, že brzy zemře. Trpí neustálým strachem, halucinacemi a přecitlivělostí smyslů. Vypravěč u Rodericka zaznamenal vzhledové změny jako je nesmírně bledá pleť a řídké vlasy. Co se týče chování, Roderick má časté výkyvy nálad, je velice bojácný. Několik dní po pohřbu jeho sestry Madeline příběh vrcholí. Usher „třeští oči, kolébá se ze strany na stranu v křesle a šeptá si.“ Strašidelné zvuky slyší již několik dní, tvrdí, že věděl, že uložili Madeline do hrobu živou. Zakrvácené dvojče vchází do místnosti a její smrt nastává ve stejnou chvíli, jako Roderickovo zhroucení a následné úmrtí.

Autor v díle „Usher“ dokázal navodit silné emoce strachu způsobené uvědoměním si blížící se zkázy.⁷²

Ačkoliv je povaha gotické literatury extravagantní a zabývá se odvrácenou stránkou života, spisovatelé se zároveň snaží čtenáře pobavit, nejde tu o žádné poučování a moralizování. V gotické literatuře nalezneme také komické či ironické momenty.⁷³

Jak již bylo zmíněno, v povídce „The Murders in the Rue Morgue“ je případ brutální vraždy horlivě vyšetřován amatérským detektivem Dupinem. Společně s přítelem hledají důkazy a vyslyšají svědky. Celý případ je uzavřen komickým způsobem, pravděpodobně byl spáchán orangutanem, jenž utekl majiteli. Rozhodnutí, zda důkazy k usvědčení vraha mohou být považovány za dostatečné, nechává autor na čtenáři.

Temnou atmosféru gotických příběhů podporuje rozpor mezi očekáváním hlavního hrdiny a skutečností. Ironický moment nalezneme v Poeově další povídce „The

⁷⁰ HILSKÝ, Martin. *Od Poea k postmodernismu: Proměny americké prózy*. Praha: Odeon, 1993. s. 34

⁷¹ PROCHÁZKA, Martin. *Lectures on American Literature*. Prague: Karolinum, 2007. s. 73

⁷² MEYERS, Jeffrey. *Edgar Allan Poe: Jeho život a odkaz*. New York City: Cooper Square Press, 1992. s.

111

⁷³ LLOYD-SMITH, Allan. *American Gothic Fiction: An Introduction*. Continuum, New York. 2004. s. 25-35

Black Cat“. Ironie spočívá ve výroku vypravěče, který tvrdí, že je milovníkem zvířat, ale jeho činy potvrzují opak. „The Fall of the House of Usher“ zpracovává také ironický a kontrastní prvek. Vypravěč přijíždí na temné místo s úmyslem svému nemocnému příteli Roderickovi pomoci z úzkostných stavů. Místo toho, aby život Roderickovi zpříjemnil, končí příběh zánikem celého rodu i domu. Vypravěč v „The Tell-Tale Heart“ je popisován jako racionálně smýšlející jedinec, ale toto tvrzení je opět v kontrastu s tím, že zabije starce kvůli jeho oku. Příběh „The Masque of the Red Death“ obsahuje klíčový ironický prvek, na kterém je postaven celý děj povídky. Bohatý Prospero věří, že smrti může uniknout, a tak se izoluje se svými přáteli, nakonec však přesto smrti neunikne. Bezejmenná hlavní postava v „The Pit and the Pendulum“ prožívá v podzemním vězení boj o přežití. Díky podrobnému popisu čtenáři vědí o přítomnosti hluboké jámy uprostřed cely, avšak postava o jejím výskytu nemá tušení. Ironii nacházíme v momentě, kdy postava chodí po cele, aby získala alespoň částečnou orientaci v temném prostoru, avšak není si vědoma, že se přibližuje smrtící jámě.

5 Chris Priestley

Chris Priestley je současný britský ilustrátor a autor beletrie pro děti a mládež, který se inspiruje gotickým románem zejména ve své knižní sérii *Tales of Terror*. Tato série je známá i z divadelních adaptací ve Velké Británii, Německu a České republice.⁷⁴ Jak napovídá již název, jedná se o příběhy, které mají v mladých čtenářích vzbuzovat pocity strachu a hrůzy. Tato gotická série volně navazujících příběhů obsahuje tři hlavní novely, a to *Uncle Montague's Tales of Terror*, *Tales of Terror from the Black Ship* a *Tales of Terror from the Tunnel's Mouth*. Celá série je ilustrována Davidem Robertsem.⁷⁵ Autor získal za tato díla několik ocenění a jeho knihy byly přeloženy do mnoha jazyků. Dalším dílem je *Christmas Tales of Terror* z roku 2012. Tento díl postrádá rámcovou strukturu, ale přináší zajímavé a kontrastní téma spojení svátků klidu s děsivými pocity. Poslední díl *The Teacher's Tales of Terror* nebyl přeložen do českého jazyka.

Děsivé příběhy jsou vyprávěny dětským posluchačům, kteří jsou charakterizováni jako nezkušení a nevinní. V hororových situacích jsou zpravidla odloučeni od rodičů, a tak se nemohou spoléhat na jejich záchranu. Nacházejí se většinou v temném uzavřeném prostředí.⁷⁶ Konkrétně se jedná o ponurý dům uprostřed temného lesa, o opuštěný hostinec na útesu v bouři, či o kupé vlaku, který má nehodu před vjezdem do tunelu.

Posluchači příběhů jsou neustále obklopeni nadpřirozenými jevy. V prvním dílu se Edgar setká s duchy dětí, ve druhém dílu čtenáři zjišťují, že duchové a oběti zločinu jsou samotní protagonisté.⁷⁷ Ve třetím dílu se chlapec setkává s postavou ztělesňující smrt.

Chlapec Edgar v prvním dílu série je velice zvědavý, nemůže se dočkat dalších strašidelných příběhů, ačkoliv jim v plném rozsahu stále nemůže uvěřit. Protikladem může být postava Roberta ve třetím dílu, kterého příběhy a postava ženy v bílém

⁷⁴ PRIESTLEY, Chris. Biog. *Chris Priestley: Website of writer and illustrator Chris Priestley* [online]. Cambridge (United Kingdom), 2020. Dostupné z: <https://chris-priestley.com/biog/>

⁷⁵ PRIESTLEY, Chris. *Tales of Terror*. *Chris Priestley: Website of writer and illustrator Chris Priestley* [online]. Cambridge (United Kingdom), 2020. Dostupné z: <https://chris-priestley.com/tales-of-terror/>

⁷⁶ VRÁNKOVÁ, Kamila. *The Gothic Supernaturalism and the Search for Identity in Chris Priestley's Tales of Terror* [online]. 2013. s. 58

⁷⁷ VRÁNKOVÁ, Kamila. *Metamorphoses of the Sublime: from Ballads and Gothic Novels to Contemporary Anglo-American Children's Literature*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, 2019. s. 141

znepokojují. Upřednostnil by, kdyby děsivá vyprávění nemusel poslouchat. Robert v *Tales from the Tunnel's Mouth* je charakterově jiné dítě, které můžeme postavit do protikladu k dílům předchozím. Chlapec působí znuděně, kritizuje vše kolem sebe, a nejvíce svou nevlastní matku. V *Tales of Terror from the Black Ship* děti působí velmi přecitlivěle a nedočkavě čekají na svého otce.

Uzavřenost dětských postav plyne z pocitu odcizení od ostatních, odmítnutí či nepochopení. Díky tomu mohou být tyto postavy velmi blízké dětským čtenářům.⁷⁸ Gotický pocit hrůzy zde vychází právě ze ztotožnění čtenářů s mladými hrdiny.⁷⁹ Postavy v jednotlivých příbězích jsou stejně tak zranitelné jako posluchači strašidelných historek, a tak se může jednoduše stát, že hrdina přijme falešnou identitu a nechá se ovlivnit okolními zlými vlivy.⁸⁰ Příběh „The Glasshouse“ pojednává o vztahu chlapce a jeho otce. Otec žije pouze pro své rostliny ve skleníku. Když se chlapec dozvídá, že otec všechny peníze po dědečkovi obětoval botanice, podlehne zlosti a rozhodne se jeho vzácné květiny zničit. Nalije sůl do vody v květináči a rostlina roste před očima. Svými trny propíchne a pomalu usmrtí oba jeho rodiče. Chlapec je nezachrání, zajímá jej pouze to, jak po nich zdědí peníze a bude si moci splnit svůj sen. V Poeově povídce „The Black Cat“ se vypravěč také nechá ovlivnit zlými vlivy, konkrétně podléhá silné moci alkoholu, který způsobí závažné změny jeho chování. Šílenství, které ve vypravěči alkohol vyvolá, má za následek zlé a brutální chování k jeho ženě i zvířatům.

V prvním dílu série jsou příběhy vyprávěny mladému chlapci jménem Edgar, jehož jméno naznačuje autorův záměr zahrnout do svých hororových děl slavné jméno gotické literatury. Poeova tvorba je několikrát přímo zmíněna, například v motivu románu *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket*. Ke gotické literatuře dále odkazuje balada *The Rime of the Ancient Mariner* S. T. Coleridge.⁸¹

Téma smrti doprovází každý příběh této série. Postavy jsou živí mrtví (strýček, tajemný námořník). V závěru dílu *Tales of Terror From the Black Ship* se dozvídáme, že

⁷⁸ VRÁNKOVÁ, Kamila. *The Gothic Supernaturalism and the Search for Identity in Chris Priestley's Tales of Terror* [online]. 2013. s. 58-59

⁷⁹ BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. s. 4-8

⁸⁰ VRÁNKOVÁ, Kamila. *The Gothic Supernaturalism and the Search for Identity in Chris Priestley's Tales of Terror* [online]. 2013. s. 59

⁸¹ VRÁNKOVÁ, Kamila. *The Gothic Supernaturalism and the Search for Identity in Chris Priestley's Tales of Terror* [online]. 2013. s. 58

děti, tedy příjemci příběhů, jsou již také po smrti, ačkoliv to samy netuší. Ukazuje se nevinnost a naivita dětských postav, které čekají, až se jejich otec vrátí. Zde se mění charakter zlověstné postavy strýčka Montaguea z prvního dílu série: Mladý Montague dětem vysvětlí, co se stalo, pojmenuje příčinu jejich traumatické zkušenosti (otcův zločin), a tím je osvobodí. Ve většině vyprávěných příběhů dojde k nevysvětlitelnému úmrtí jednoho nebo více protagonistů, často i dětské postavy. S jistotou ovšem často nemůžeme určit, zda se jedná o skutečnou smrt, či o záhadné zmizení.

Vypravěči příběhů jsou zlověstné postavy: samotářský a podivínský strýc, záhadná žena v bílém či noční návštěvník hostince. Tyto postavy jsou jednoznačně v kontaktu s nadpřirozenými silami. Postava strýčka připomíná vlastnosti typického gotického padoucha s temnou minulostí, tajemstvím a nejednoznačnou povahou.⁸² Vypravěči jsou v úzkém kontaktu se smrtí, například nezvaný návštěvník hostince připomíná havrana, posla smrti, z básně „The Raven,“ a žena v bílém v závěru série vystupuje jako přímé zosobnění smrti.⁸³ Gotičtí padouši nám určitým způsobem mohou naznačovat, že podivínství může být lidskou normou. Mohou zobrazovat nás samotné v našich nejtemnějších okamžicích.⁸⁴

„The Gothic hero-villain is, by definition, both attractive and repulsive—a monster even as he exudes charisma.“⁸⁵

Spojujícím prvkem série je postava Montaguea, která se objevuje v prvním dílu jakožto strýček hlavní postavy, dále jako zachránce sourozenců v opuštěné krčmě a jako ředitel školy, který neprávem obviní svého studenta z krádeží. Do zajímavé situace se Montague dostává v závěru třetího dílu, kdy mladý Robert zažije vidinu svého dědečka jakožto účastníka křivého obvinění studenta.⁸⁶

⁸² VRÁNKOVÁ, Kamila. *The Gothic Supernaturalism and the Search for Identity in Chris Priestley's Tales of Terror* [online]. 2013. s. 59

⁸³ VRÁNKOVÁ, Kamila. *Metamorphoses of the Sublime: from Ballads and Gothic Novels to Contemporary Anglo-American Children's Literature*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, 2019. s. 140

⁸⁴ MCGILLIS, Roderick. *The Night Side of Nature: Gothic Spaces, Fearful Times*. In: *The Gothic in Children's Literature: Haunting the Borders*. Routledge, 2008. s. 239

⁸⁵ MCGILLIS, Roderick. *The Night Side of Nature: Gothic Spaces, Fearful Times*. In: *The Gothic in Children's Literature: Haunting the Borders*. Routledge, 2008. s. 228

⁸⁶ VRÁNKOVÁ, Kamila. *Metamorphoses of the Sublime: from Ballads and Gothic Novels to Contemporary Anglo-American Children's Literature*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, 2019. s. 140-142

Mezi deseti krátkými příběhy strýčka v *Uncle Montague's Tales of Terror* opět není nouze o zvláštní atmosféru a psychologický teror, který autor navodil nevysvětlitelnými zvuky, padající mlhou a občasným zahlédnutím obrysů neznámých postav ve vedlejší místnosti či za okny.

V dílech Chrise Priestleyho nalezneme podobná témata, jaká rozvíjel Horace Walpole ve svém románu *The Castle of Otranto*.⁸⁷ Patří mezi ně kouzelné předměty, které jsou ve většině případů původci zla a s čím dál větší silou ovlivňují mladé hrdiny. V Priestleyho díle jde například o prázdný zlacený rám, sošku raracha a dalekohled. Tyto předměty v příbězích působí svým magickým vlivem smrt protagonistů.

V příbězích mizí všechny vazby mezi příčinami a následky, což zesiluje gotický pocit bezmoci. Zlo má v Priestleyho příbězích mnoho tváří, přičemž častým motivem je pokušení a podlehnutí vlivu zlé moci, například podlehnutí vlivu magického předmětu v povídce „The Demon Bench End“. Celou sérii také provází ponaučení, že zlé skutky by se neměly ignorovat, jelikož se dříve nebo později vrátí.⁸⁸

Rámcová struktura je typická pro celou sérii *Tales of Terror*. V prvním dílu vypráví strýc Montague příběhy malému Edgarovi, ve druhém dílu jsou posluchači sourozenci a jednotlivé příběhy vypráví noční návštěvník a ve třetím dílu se postava ženy v bílém pokouší pomocí příběhů zmocnit mladého Roberta.

Zajímavé prolínání rámcového příběhu a kratších děsivých povídek je podpořeno skutečností, že strýček Montague má z každého vyprávěného příběhu artefakt, který v něm hrál hlavní roli. Tyto předměty vzbuzují v posluchači přesvědčení o pravdivosti jednotlivých příběhů. Posléze se dozvídáme, že v blízkosti strýce se nacházejí i děti z kratších příběhů, které již zemřely.

Děti (případně i dospělí) trpí emocionální úzkostí, která se zdá být oprávněná, jelikož vzniká z pocitu blížící se hrozby. Úzkost je dále spojena s následnou, již iracionální formou strachu, která je způsobena tím, že hrdinové často nemohou převzít kontrolu nad situacemi, či nad svými reakcemi. Děsivé situace v příbězích jsou pro ně

⁸⁷ VRÁNKOVÁ, Kamila. *The Gothic Supernaturalism and the Search for Identity in Chris Priestley's Tales of Terror* [online]. 2013. str. 56

⁸⁸ VRÁNKOVÁ, Kamila. *The Gothic Supernaturalism and the Search for Identity in Chris Priestley's Tales of Terror* [online]. 2013. str. 58-62

nevysvětlitelné a neznámé. Napětí v ději dosáhne vrcholu ve chvíli, kdy se stane to, čeho se hrdina obává.⁸⁹

⁸⁹ COATS, Karen. *Between Horror, Humour, and Hope: Neil Gaiman and the Psychic Work of the Gothic*. In: *The Gothic in Children's Literature: Haunting the Borders*. New York: Routledge, 2008. s. 80-90

6 Symbolika uzavřeného prostoru

Uzavřený prostor symbolizuje ve většině případů jakousi formu vězení, což lze jinými slovy popsat jako nemožnost pohybu. Avšak bez volného pohybu nastává nemožnost života, čímž se dostáváme k opaku pojmu život, k symbolu smrti. Railo vnímá uzavřený prostor jako zásadní prvek gotické literatury, který aktivizuje hlavní emoce a pocity postav nacházejících se v tomto prostoru.⁹⁰

Manuel Aguirre spojuje uzavřený prostor se strašidelnými budovami, jeskyněmi či vězením. Může se jednat také o labyrinty, katakomby nebo pouze o zavřené či zamčené dveře. Podle Aguirra symbol uzavřeného prostoru prochází celou západní literární historií a v 18. století se propojuje s konkrétním literárním žánrem, a to s gotickou či hororovou literaturou. Gotické příběhy jsou vnímány jako hororové variace na strach z uzavřených dveří a uzavřeným prostorem zde může být celý svět. Tento lidský svět se uzavírá, a přesto touží po kontaktu s jiným světem, který je považován za neskutečný, nelidský a špatný.⁹¹

Pro další vysvětlení významu uzavřeného prostoru vytvořil Rudolf Otto termín numinózní, které označuje vše, co se nachází mimo naše racionální chápání, i mimo naše představy o morálce a rozumu.⁹² Označuje něco zcela se vymykajícího normálu. Nepojmenovává pouze nadpřirozené jevy, nýbrž i všechny aspekty definované jako nelidské, jiné.

Pod pojmem uzavřený prostor si v gotickém hororu můžeme představit hrad nebo dům, který mívá asymetrický tvar. Prostor těchto budov působí záhadně a nepravidelnost architektury přispívá ke ztrátě lidské kontroly nad stavbou, a dodává tak budově sílu, která přesahuje její fyzickou strukturu.⁹³ Aguirre proto pojmenovává toto místo jako nedomov, či nehezké místo.⁹⁴ Pod pojmem uzavřený prostor si máme

⁹⁰ RAILO, Eino. *The Haunted Castle: A Study of the Elements of English Romanticism*. London: G. Routledge, 1927. s. 80

⁹¹ AGUIRRE, Manuel. *The Closed Space: Horror Literature and Western Symbolism*. Manchester University Press. 1990. s. 1-2

⁹² OTTO, Rudolf. *Posvátno: iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*. Praha: Vyšehrad, 1998.

⁹³ AGUIRRE, Manuel. *The Closed Space: Horror Literature and Western Symbolism*. Manchester University Press. 1990. s. 92

⁹⁴ AGUIRRE, Manuel. *The Closed Space: Horror Literature and Western Symbolism*. Manchester University Press. 1990. s. 92-95

tendenci představovat pouze tajemný dům, ale stejně tak může jít o symbol celého rodu. Rod Usherů pochází z jedné přímé linie. Roderick žije se svým dvojčetem Madeline v uzavřeném ponurém domě a jejich životy jsou osamocené, veškerý čas tráví pouze spolu.

Jedním ze symbolů uzavření lidského světa může být incest.⁹⁵ „[...] the entire family lay in the direct line of descent, and had always, with very trifling and very temporary variation, so lain.“⁹⁶ Roderick se svou sestrou Madeline pobývali na panství sami, zcela odtrženi od okolního světa.

Výrazným atributem uzavřeného prostoru je nemožnost útěku, ačkoliv se o to protagonista díla pokouší.⁹⁷ Například v díle „The Pit and the Pendulum“ se vypravěč snaží vymanit z prostoru uzavřené temné cely. Jeho úzkostné stavy jsou podpořeny pomalu se přibližujícím ostrým kyvadlem. Prostor zde dostává nový tvar, přeskupuje se a v jeho centru se nachází jáma, do níž vypravěče studené stěny tlačí. V povídce je zmíněna pronikavá záře. Tedy světlo, které symbolizuje svobodný život, ke kterému se protagonista snaží dostat. Zajímavý je také pocit stagnace, který se u postavy v závěru projevuje. Je způsobený vědomím, že z prostoru nemůže bez cizí pomoci uniknout.

Další téma uzavřeného prostoru může spočívat ve spojení mezi vládcem a jeho domem, či jiným záhadným místem. Aguirre tvrdí, že pán domu přináší svou nepravdivostí do domu neštěstí, napětí či katastrofu.⁹⁸ Příklad mohou čtenáři nalézt u postavy Ushera, který nepřiznal své podezření, že jeho sestra byla uzavřena do hrobky živá. Zamlčel životně důležitou informaci, a tudíž nese následky ve formě smrti a zhroucení celého rodu. Roderick rovněž tvrdí, že si dům získal jeho duši, a spojení mezi budovou a protagonistou je tak velice silné.

⁹⁵ AGUIRRE, Manuel. *The Closed Space: Horror Literature and Western Symbolism*. Manchester University Press, 1990. s. 95

⁹⁶ POE, Edgar Allan. *The Fall of the House of Usher and other Stories*. Levné knihy KMa, 2005. s. 5

⁹⁷ AGUIRRE, Manuel. *The Closed Space: Horror Literature and Western Symbolism*. Manchester University Press, 1990. s. 111

⁹⁸ AGUIRRE, Manuel. *The Closed Space: Horror Literature and Western Symbolism*. Manchester University Press, 1990. s. 96

Podle interpretace M. Aguirra uzavřený prostor touží převzít nad svou obětí kontrolu, neboť se živí lidskými obavami a strachem.⁹⁹

Gotický román nepojednává primárně o nadpřirozenu, ale o událostech, které obecně přesahují naše vnímání a odporují racionálnímu lidskému chápání. U těchto událostí není podstatné, zda pocházejí z vnějších zdrojů, nebo vznikají v samotné lidské mysli. Vlastní děj příběhu je přerušován logicky nevysvětlitelnými událostmi, které mají za následek zmatení identity postavy. Častým případem narušení logiky příběhu může být samotná kompozice rámcového příběhu, směřující ke konečné katastrofě, ke které se děj prostřednictvím zápletek vyprávěných příběhů vydává nejdelší možnou cestou.¹⁰⁰

V gotické literatuře se i prostor, který považujeme za domov a za naše zázemí, může stát nebezpečným.¹⁰¹ Příkladem mohou být některé zkoumané povídky E. A. Poea, například „The Black Cat“, „The Tell-Tale Heart“, „The Fall of the House of Usher“ a „Berenice“, ve kterých se zlé věci dějí ve známém domácím prostředí. Domácí prostředí se mění ve zlověstný prostor také v povídkách Chrise Priestleyho, například v „The Gilt Frame“, „A Crack in the Wall“ či „The Musical Box“, které budou podrobněji analyzovány v dalších kapitolách. Domov se stane nebezpečným místem i v hlavním příběhu *Tales of Terror from the Black Ship*, ve kterém se děti stanou oběťmi svého vlastního otce, jenž je otráví prudce jedovatou bylinou.

Smrt a nadpřirozeno jsou témata, která se v gotické literatuře stále opakují. Smrt je všudypřítomná, zvláště v uzavřeném prostoru, a může postavy překvapit v každé situaci. Stav smrti není v těchto dílech vnímán jako pouze smutná skutečnost, kterou je potřeba překonat, ale také jako záhada, která fascinuje a zároveň děsí.¹⁰² Příklad nalezneme v povídce „The Masque of the Red Death“ od Edgara Allana Poea, ve které se princ Prospero ukryje s přáteli ve svém paláci před morovou nákazou, která bezohledně zabíjí obyvatele království. Přítomnost tajemného nezvaného hosta však

⁹⁹ AGUIRRE, Manuel. *The Closed Space: Horror Literature and Western Symbolism*. Manchester University Press, 1990. s. 190

¹⁰⁰ AGUIRRE, Manuel. *The Closed Space: Horror Literature and Western Symbolism*. Manchester University Press, 1990. s. 111

¹⁰¹ MCGILLIS, Roderick. *The Night Side of Nature: Gothic Spaces, Fearful Times*. In: *The Gothic in Children's Literature: Haunting the Borders*. Routledge, 2008. s. 230-239

¹⁰² MORRIS, B. David. *Gothic Sublimity*. *New Literary History*, 1985. s. 309

způsobí jejich náhlou smrt, která může být vnímána jako trest za lhostejnost vůči utrpení ostatních.

Ačkoliv Chris Priestley píše pro děti a mládež, zahrnuje do většiny příběhů smrt také, jakožto jeden ze základních gotických prvků. V jeho příbězích mohou děti zemřít, což je v protikladu k tradiční představě o dětské nevinnosti jako ochraně před ničivým zlem.¹⁰³ Nejvýraznější a nejpřekvapivější je téma smrti sourozenců v *Tales of Terror from the Black Ship*. S násilnou smrtí je spojeno prostředí domova, které je dětmi vnímáno jako bezpečné. Za jejich smrt navíc nese odpovědnost jejich vlastní otec. V jiném kontextu se smrt objevuje na konci *Tales of Terror From the Tunnel's Mouth*, kde mladý posluchač Robert prožívá klinickou smrt.

¹⁰³ MCGILLIS, Roderick. *The Night Side of Nature: Gothic Spaces, Fearful Times*. In: *The Gothic in Children's Literature: Haunting the Borders*. Routledge, 2008. s. 228

7 Příklady uzavřeného prostoru ve vybraných dílech

Spojujícím prvkem vybraných děl obou zkoumaných autorů je uzavřené prostředí, tedy prostor, ve kterém se tajemné příběhy odehrávají.

7.1 Edgar Allan Poe

E. A. Poe se ve svých povídkách často zabývá tématem uzavřeného prostoru, zejména v souvislosti s rostoucím psychologickým napětím a duševní izolací. Jedná se například o starý dům, palác, věznici, bytový prostor, sklep domu či hrob. Pro tyto uzavřené prostory je charakteristická nemožnost úniku a mnohdy se stávají místem zločinu. Edgar Allan Poe zasazuje své příběhy do reálného prostředí a často se zde vyskytují předměty, které jsou čtenářům známé. Pokud čtenáři nenaleznou nadpřirozené předměty a postavy, tak mohou zažívat mnohem silnější emoce hrůzy a napětí, jelikož mají pocit, že se jedná o potenciální skutečnost. O události, které by se mohly v reálném světě stát, čímž by se naplnily jejich nejděsivější obavy.

V povídce „The Pit and the Pendulum“ je vypravěč uvězněn v temném podzemním prostředí věznice. Prostor je popsán jako temný, tichý a zatuchlý, je pro něj naprosto neznámý. Postava zpočátku využívá své možnosti volného pohybu a zkoumáním prostoru hledá příležitosti k úniku. Kamenné stěny jsou vlhké a kluzké stejně jako zem. Pruh pronikajícího světla odhalí děsivé malby na stěnách, které si vypravěč prohlíží již z pozice připoutaného a týraného vězně. Dominanty prostoru jsou hluboká jáma uprostřed místnosti a ostré kyvadlo visící ze stropu. Oba tyto prvky měly postavě způsobit bolestivou smrt, které unikla. Dle vypravěče dostává prostor nový tvar, stěny vzplanou a tlačí postavu do hluboké jámy uprostřed místnosti. Celý vzhled prostoru a smrtící předměty v něm se nacházející umocňují pocit teroru a vzbuzují u postavy úzkostné pocity.

Povídky „The Tell-Tale Heart“ a „The Black Cat“ se odehrávají v domácím, postavám známém prostředí, tj. v domě nebo v bytě. Oba tyto typy uzavřeného prostoru se stávají i místem násilné vraždy. Vypravěč v „The Tell-Tale Heart“ po sedm nocí pozoruje starce v temném pokoji, následná osmá noc se pro starce stane osudnou. Tma v prostoru působí na nečinnost vraha, když však paprsek světla dopadne na otevřené

oko starce a bušení jeho srdce se postupně zesiluje, ve vypravěči se probudí agresivita. Jediným blíže popsáním předmětem v místnosti a současně také hlavní smrtelnou zbraní se stává postel, jež je na starce převrácena. V „The Black Cat“ dochází k násilnostem, které jsou páchané na zvířatech i na ženě. Vrcholný brutální čin se odehrává ve sklepě, v podzemní části starého domu. Vlhké prostředí sklepu je ohraničeno ledabyle postavenými zdmi, které jsou čerstvě pokryté omítkou. Stěny naznačují možnost vyjmutí cihel, což vypravěči vnukne nápad, jak naložit s mrtvým tělem své ženy.

Obě povídky důkladně popisují ohavné zacházení s mrtvými těly a jejich následné ukrytí v domácím prostoru, například v „The Tell-Tale Heart“ vypravěč rozseká tělo starce na malé části a ukryje je pod podlahu bytu, v „The Black Cat“ dochází k vraždě manželky pomocí sekery a její tělo je následně umístěno do zdi sklepního prostoru.

Motiv předčasného pohřbení zaživa, tedy uzavřený prostor hrobu, Poe zpracoval v několika svých povídkách, například v „The Premature Burial“, „The Fall of the House of Usher“ a „Berenice“. V povídce „The Premature Burial“ se protagonista obává pohřbení zaživa převážně z důvodu svých nepředvídatelných stavů, kdy upadá do bezvědomí. Postava trpí úzkostí, nedůvěřuje lidem z okolí, a tak provádí různá opatření na rodinné hrobce, aby se snadno dostala ven, pokud by taková situace nastala. Děj vrcholí záchvatem protagonisty, který se domnívá, že se ocitl v jiné hrobce a jeho osvobozující prostředky nefungují. Zjišťuje však, že namísto pohřbení zaživa pouze přespává v temné kajutě. Uzavřený prostor je zde vnímaný jako příčina fobie. Něco, co způsobuje úzkostný niterný stav hlavní postavy, dále také jako strach z nedovolání se pomoci.

Povídka „The Fall of the House of Usher“ představuje postavu Madeline, která byla pohřbena živá. Ačkoliv Roderick tuto skutečnost údajně několik dní tušil, neměl odvahy jednat. Jeho úzkostné stavy mu to neodvolily. Madeline se v zakrvácených šatech vrací zpět do domu, kde vysílena padá na svého bratra a oba umírají ve stejnou chvíli. Uzavřený prostor zde představuje i celé gotické sídlo rodu Usherů, jež opět přispívá k vnitřnímu pocitu osamělosti a psychické izolaci postav.

Osud Rodericka Ushera, ústřední postavy povídky, je propojen s tímto rodinným sídlem. Dle vypravěče Roderick několikrát zmínil svou obavu spojenou s působením sídla na jeho zvláštní stavy. Domnívá se, že si dům podmanil jeho duši, která je tak s ním silně propojena. Roderick považuje stavbu za živoucí a schopnou vnímat okolní svět. Dle něho má dům velký podíl na jeho zhoršující se stav, a to jak z hlediska zdravotního, tak i psychického. I přesto, že Usher tyto domněnky vypravěči předkládá, domu zachovává věrnost až do poslední chvíle a místo neopouští, stále ho považuje za svůj domov.

„[...] an influence which some peculiarities in the mere form and substance of his family mansion, [...] obtained over his spirit – an effect which the physique of the grey walls and turrets, and of the dim tarn into which they all look down, had, at length, brought about upon the morale of his existence.“¹⁰⁴

Dle Hilského mohou čtenáři nalézt jistou souvislost mezi popisem domu a vzhledem pana Ushera.¹⁰⁵ „Stáří domu, drobné splývavé třásně plísně, prázdné oči oken, to vše dokonale odpovídá popisu tváře pana Ushera. Dokonce i trhlina v domě má paralelu v Usherově vnitřní rozpolcenosti, v jeho duševní poruše.“¹⁰⁶

Spjatost rodu a domu je jasně viditelná na konci příběhu, jelikož když dochází ke smrti posledních potomků rodu Usherů, tak se také dům rodu Usherů hroutí a zaniká. V tomto případě rozpadající se sídlo symbolizuje zničení lidského těla.¹⁰⁷

V povídce „Berenice“ čtenáři postrádají okamžik, kdy se Egaeus setkává s dívkou, kterou do uzavřeného prostoru hrobu umístili živou. Egaeus si kvůli své nemoci či šílenství nepamatuje část dne, kdy znesvětil její hrob. Avšak uschované Bereničiny zuby, jeho zakrvácené oblečení a stopy po boji mluvily za vše.

O duševně nemocném Egaeusovi se dozvídáme, že se narodil v knihovně svého ponurého hradu, ve kterém žije se sestřenicí jménem Berenice. Knihovna zde zastupuje uzavřený prostor, v němž Egaeus tráví spoustu času. Slouží mu jako úkryt, do kterého se

¹⁰⁴ POE, Edgar Allan. *The Fall of The House of Usher*. In: POE, Edgar Allan. *The Fall of the House of Usher and other Stories*. Praha: Levné knihy KMa, 2005. s. 11

¹⁰⁵ HILSKÝ, Martin. *Od Poea k postmodernismu: Proměny americké prózy*. Praha: Odeon, 1993. s. 16-17

¹⁰⁶ HILSKÝ, Martin. *Od Poea k postmodernismu: Proměny americké prózy*. Praha: Odeon, 1993. s. 16-17

¹⁰⁷ HUTCHISSON, James M. *Poe*. University of Mississippi Press. 2005, s. 38.

často uchyluje a může zde nechat volně proudit svou představivost a posedlost detaily. Duševní choroba nad ním převezme kontrolu ve chvíli, kdy má výpadek paměti. Vědomí se mu vrátí tehdy, kdy mu komorník přibíhá oznámit znesvěcení hrobu Berenice. V této chvíli se opět nachází v knihovně.

Postavy v „The Masque of the Red Death“ vnímají uzavřený prostor zámku jako bezpečný. Znamená pro ně únik před smrtelnou nákazou, šířící se v okolí. „The external world could take care of itself. [...] All these and security were within. Without was ‘Red Death’.“¹⁰⁸ Prostor je nevedně rozdělen na sedm různě barevných komnat, což bývá obecně považováno za magické číslo, symbolizující výskyt nadpřirozených aspektů. Černá komnata oplývá temnou a strašidelnou atmosférou a autor zmiňuje, že málokdo se odváží do prostoru vstoupit. Poe zvolil černou barvu pravděpodobně proto, že bývá spojována se smrtí. Tomuto prostoru dominují mohutné ebenové hodiny, jejichž odbíjení vzbuzuje u protagonistů podivné emoce. „[...] there came yet another chiming of the clock, and then were the same disconcert and tremulousness and meditations as before.“¹⁰⁹

Podobně mohou čtenáři nahlížet na ženy v povídce „The Murders in the Rue Morgue“, kde si i oběti brutální vraždy pravděpodobně myslely, že se ve svém bezpečném prostředí nemají čeho obávat. Nemohly se ovšem žádným způsobem ubránit vraždícímu orangutanovi, který se do jejich uzavřeného bytu vloupal oknem. V těchto případech byl nepřístupný prostor narušen příchodem smrti, které se nelze vyhnout. V povídce „The Murders in the Rue Morgue“ se amatérští detektivové dostávají do prostoru až po spáchání násilného činu. Edgar Allan Poe zde nešetří popisy, které čtenáři poskytují přesnou představu o místě vraždy. „The apartment was in the wildest disorder – the furniture broken and thrown about in all directions. [...] On a chair lay a razor, besmeared with blood. On the hearth were two or three long and thick tresses of grey human hair, also dabled in blood, and seeming to have been pulled out by the roots.“¹¹⁰ Dalším uzavřeným prostorem, vyskytujícím se v tomto díle,

¹⁰⁸ POE, Edgar Allan. *The Masque of the Red Death*. In: *Tales of Horror*. United Kingdom, Alma Books Ltd, 2016. s. 171

¹⁰⁹ POE, Edgar Allan. *The Masque of the Red Death*. In: *Tales of Horror*. United Kingdom, Alma Books Ltd, 2016. s. 173

¹¹⁰ POE, Edgar Allan. *The Murders in the Rue Morgue*. In: *Tales of Horror*. United Kingdom, Alma Books Ltd, 2016. s. 114

jako místem, ve kterém protagonisté přebývají a snaží se zde vyřešit záhadu, je opuštěný, malý a velice zanedbaný dům.

7.2 Chris Priestley

Chris Priestley v sérii *Tales of Terror* zpracoval téma uzavřeného prostoru několika různými způsoby.

Hlavní dějová linie prvního dílu se odehrává ve starém domě uprostřed temného lesa, ve kterém Edgar potkává tajemné dětské postavy. Zanedbanou zahradu domu obklopuje kamenná zídka, v níž se nachází vrzající brána. Uprostřed zahrady se nachází budova, která disponuje okny v gotickém stylu. Edgarův nepříjemný pocit zesiluje po zjištění, že strýc nemá zavedené elektrické osvětlení, že teplota je zde srovnatelná se zimním počasím venku a že strýc obývá veliký dům v osamění, pouze se svým děsivým sluhou, kterého Edgar nikdy nespátřil. Edgar a jeho strýc si povídají ve studovně vybavené mnoha předměty, které představují klíčové prvky ve vyprávěných příbězích. Místnost je dále vybavena malbami na stěnách, starým křeslem, hořícím krbem a tlustým kobercem na podlaze. Dle Edgara je tento pokoj vcelku útulný, avšak po vyslechnutí příběhů a zaznamenání několika nevysvětlitelných jevů zažívá silné pocity nejistoty.

Ve druhém dílu série je zobrazen uzavřený prostor hostince na kamenném útesu. Opuštěná krčma slouží jako domov pro sourozence, kteří netrpělivě očekávají návrat svého otce. Hospoda je prázdná a její temnotu narušuje pouze světlo plamenů z hořícího krbu. Poněkud děsivou atmosféru navíc posiluje příchod tajemného nezvaného hosta.

Třetí díl se odehrává v kupé vlaku, který z neznámých důvodů zastavil před vjezdem do tunelu. Hlavní postavou je chlapec Robert a dalšími spolucestujícími jsou tvrdě spící muži a jedna tajemná žena, jež chlapce podivným způsobem znepokojuje. Chlapec zažívá v tomto uzavřeném prostoru pocity stupňující se nejistoty z mnoha důvodů. Nezná příčinu, proč se vlak již dlouhou dobu nehýbe, nechápe, jak je možné, že se muži stále neprobouzejí, a vadí mu záhadné chování poněkud strašidelné ženy. Uvědomuje si však, že není možné uniknout.

Stupňující se hrůza může být také umocněna pochmurným počasím, jež vládne za okny těchto uzavřených míst. V prvním dílu série se pomalu stmívá a dům i les jsou zahaleny hustou mlhou. Ve druhém dílu je kladen důraz na silnou třídenní bouři, kterou doprovází vichřice. Ve třetím dílu je za oknem kupé šero a prší.

Na konci příběhů se protagonisté osvobodí a tyto uzavřené prostory opouštějí. Například Edgar po zjištění pravdy o svém strýci odchází temným lesem domů, Montague z prvního dílu vysvobodí sourozence ze strašlivé kletby a Robert si uvědomí, že žena v bílém není jeho strážný anděl, nýbrž zosobnění smrti.

Čtvrtý díl série, *Christmas Tales of Terror*, postrádá rámcovou kompozici, tudíž se skládá pouze z několika povídek, ve kterých se vyskytují odlišné dětské postavy a různé typy uzavřených prostředí.

Autor v dílech *Uncle Montague's Tales of Terror*, *Tales of Terror from Tunnel's Mouth* a *Christmas Tales of Terror* zasadil jednotlivé vyprávěné příběhy do různých typů prostředí. Výjimkou je dílo *Tales of Terror from the Black Ship*, ve kterém se všechny příběhy odehrávají na lodi, která je obklopena pouze mořem a hrdinové čelící smrti nemají možnost úniku.

V jednotlivých povídkách *Tales of Terror* nalezneme kromě nejčastějšího prostoru rodinného domu či lodi také další příklady uzavřeného prostoru, které vyvolávají pocity strachu a nejistoty, například kmen stromu, mohutná truhla, skleník, klášterní škola, návrší lemované mohutnou kamennou zdí nebo komín. V těchto uzavřených prostorech dochází k výskytu nadpřirozených jevů a mnohdy také ke smrti některé z postav.

8 Působení uzavřeného prostoru na lidskou psychiku

Tato kapitola zmiňuje různé způsoby, jak může uzavřený prostor působit na psychický stav protagonistů děl. Uzavřený prostor vytváří specifickou atmosféru, jež je mnohdy postavami vnímána jako beznadějná. Izolace ovlivňuje psychický stav postav, které se mohou potýkat s úzkostí či šílenstvím. Napětí bývá posilováno vědomím, že z prostoru nelze uniknout bez cizího zásahu. V některých případech se postavy stávají oběťmi, a povídky tak mohou končit i smrtí.

V dílech E.A. Poea je fyzický prostor, ve kterém se postavy nacházejí, metaforou vnitřního prostoru a duševního stavu postav. Poeovy domy získávají lidskou podobu a jejich vnitřní prostor odráží zmatené a trpící duše protagonistů. Lze říci, že architektura staveb v Poeových dílech zobrazuje vědomí postav.¹¹¹

Uzavřený prostor působí na protagonisty děl různými způsoby, například v „The Pit and the Pendulum“ a „The Premature Burial“ vyvolá úzkostný pocit z možné smrti, v „The Masque of the Red Death“ přináší tento prostor pocit svobody a naději na únik před smrtí, které ale uniknout nelze. V „The Tell-Tale Heart“ a „The Black Cat“ domácí prostor prohlubuje šílenství aktérů, v „The Fall of the House of Usher“ a „Berenice“ uzavřený prostor zrcadlí psychickou degradaci postav.

Nepřístupnost uzavřeného prostoru může také ústit v silné pocity touhy, zvědavosti a fascinace, převážně pak u dětských protagonistů v dílech Chrise Priestleyho. Děti chtějí jednoduše odhalit tajemství, které se v tomto nedostupném prostředí ukrývá. Emoce, které dětské postavy zažívají, jsou mnohdy ambivalentní, jak již bylo zmíněno, a objevují se tak v kombinaci s pocity odporu a strachu.

Chris Priestley zpracoval jednotlivé díly *Tales of Terror* ve formě rámcové struktury, která přispívá k zesílení pocitu strachu. Úzkostné pocity dětských hrdinů v hlavních dějových liniích nabývají na intenzitě s každým dalším vyprávěným příběhem, které hlavní příběh prodlužují, a vyvolávají tak napětí i u čtenářů.

¹¹¹ HILSKÝ, Martin. *Od Poea k postmodernismu: Proměny americké prózy*. Praha: Odeon, 1993. s. 16-17

Působení uzavřeného prostoru na psychologickou stránku lidské povahy může vyústit až v krizi identity, o níž pojednává následující kapitola.

8.1 Krize identity

Vybraná díla obou autorů popisují zkušenost krize identity, která je jedním z hlavních znaků gotické literatury a v povídkách se projevuje v různých formách. Omezený prostor může vytvářet určitý psychologický tlak, jenž u postav vyvolává znatelné změny ve vnímání sebe sama. Toto prostředí způsobuje konflikty v duševním prožívání postav a krize identity je přímým následkem tohoto napětí.

Krize identity bývá mnohdy zapříčiněna vnitřními či vnějšími tlaky, při jejichž působení dochází k podlehnutí vlivu zlé moci.

8.1.1 Edgar Allan Poe

V dílech Edgara Allana Poea se krize identity vyskytuje převážně v souvislosti s tématem rozdvojené osobnosti. Tato porucha vyvolává odlišné vzorce chování u protagonisty příběhu. Dochází k vytvoření několika identit, které ve stejných situacích vykazují rozdílné reakce, ať už jde o vztah k okolnímu světu nebo k sobě samotnému.

Poe opakovaně zpracovává motiv rozpadu vlastní identity v příbězích, které jsou vyprávěny vrahy, kteří nechápou význam svých vlastních příběhů.¹¹²

Hlavní postavy v „The Black Cat“ a „The Tell-Tale Heart“ bojují s krizí identity, která je zapříčiněna posedlostí. Vypravěč v „The Black Cat“ postupně přichází o rozum, když se potýká se svou posedlostí domácím zvířetem, ačkoliv čtenáře zároveň seznamuje se svým názorem, že se nepovažuje za šíleného. Rozdvojená identita je zde zřetelná. Vypravěč o sobě tvrdí, že je milovníkem zvířat, vzápětí nicméně podlehne násilným impulsům a svého kocoura trýzní. Postupně tak ztrácí kontrolu nad svým jednáním a emocemi. Vypravěč rovněž propadá alkoholu, jenž je pro něj potřebným prostředkem k utišení vnitřních konfliktů, a pravděpodobně také únikem z reality.

¹¹² HILSKÝ, Martin. *Od Poea k postmodernismu: Proměny americké prózy*. Praha: Odeon, 1993. s. 35

Vypravěč v „The Tell-Tale Heart“ zešílí, když nedokáže přestat myslet na oko starce. Sám sebe i čtenáře soustavně přesvědčuje o vlastním zdravém rozumu, což odráží vnitřní boj s krizí identity. Postava znovu jedná v rozporu se svými výroky, když připraví o život starce, jemuž v průběhu děje vyjadřovala náklonnost.

Šílení vypravěči povídek „The Tell-Tale Heart“ a „The Black Cat“ skrývají těla svých obětí a mají v úmyslu uniknout před odpovědností za své násilné činy, avšak k přiznání je přiměje tíživý pocit viny.

Vliv uzavřeného prostoru na psychiku vypravěče je patrný v „The Tell-Tale Heart“. Vrah je donucen k přiznání prostřednictvím pocitu bušení srdce, které je považováno za srdce oběti, ukryté v uzavřeném prostoru pod prkny podlahy. Zvuk bušícího srdce u vypravěče vyvolává silný pocit viny. V závěru povídky „The Black Cat“ se policie po prohledání domu a sklepního prostoru chystá k odchodu. Ačkoliv vypravěč neprojevil žádnou lítost nad nemilosrdnou vraždou své manželky, podlehne silnému vnitřnímu nutkání bušit do stěny přesně v tom samém místě, kde je žena ukryta. To zapříčiní hlasitou reakci kocoura, jenž sedí na hlavě ženy. Vypravěč tedy policii sám přivádí k odhalení vlastního zločinu. Potřeba dotknout se zalděného místa odráží potlačené svědomí alkoholika a násilníka, i jeho vnitřní vědomí odpovědnosti za svůj čin.

Povídky „The Black Cat“ a „The Tell-Tale Heart“ sledují vývoj zločince. V příbězích dochází k vraždě blízkých osob, což znamená extrémní projev agrese, ztrátu původních morálních zábran, a především rozklad identity. Vypravěč v „The Black Cat“ se mění a původní srdečné chování ke zvířatům přechází v nevyzpytatelné brutální počínání. Dochází k postupnému rozvíjení temných aspektů vypravěčovy povahy, jejichž vývoj podněcují alkohol, vnitřní neklid a ztráta sebekontroly. V povídce „The Tell-Tale Heart“ se psychické zdraví vypravěče silně odlišuje od normálního chování a vypravěč si užívá pocit moci nad bezbrannou obětí. „[...] I heard a slight groan, and I knew it was the groan of mortal terror. [...] I knew what the old man felt, and pitied him, although I chuckled at heart.“¹¹³

¹¹³ POE, Edgar Allan. *The Tell-Tale Heart*. In: POE, Edgar Allan. *The Fall of the House of Usher and other Stories*. Praha: Levné knihy KMa, 2005. s. 220

Hlavní postavy povídek „The Black Cat“ a „The Tell-Tale Heart“ mají v uzavřeném prostoru bytu a sklepu pocit moci, považují se za neomezené vládce těchto prostředí a přejímají kontrolu nad osudem bezmocných obětí.

V „The Fall of the House of Usher“ stojí uprostřed opuštěného prostředí ponurá stavba, jež fascinuje svým polorozpadlým vzhledem, jemuž v příběhu odpovídá i pomalu se rozpadající rod Usherů.¹¹⁴ Vypravěč hned při příjezdu na osudné místo popisuje intenzivní působení stavby a jejího okolí na emoční stav. „I know not how it was – but, with the first glimpse of the building, a sense of insufferable gloom pervaded my spirit [...] I looked upon the scene before me [...] with an utter depression of soul which I can compare to no earthly sensation [...].“¹¹⁵

Roderick se domnívá, že si dům podmaňuje jeho duši a cítí vzájemné propojení, což prohlubuje krizi identity. Protagonista také trpí zajímavou obsesí, týkající se přesvědčení o blížícím se konci slavného rodu, na který se váže jisté prokletí. Sídlo výrazně působí na rozvoj duševních konfliktů, které mají souvislost i s fyzickou proměnou hrdiny.

Hranice mezi vědomím postavy a realitou světa jsou v povídce „The Fall of the House of Usher“ v rozporu.¹¹⁶ Usher postupně ztrácí kontakt s realitou, jeho psychický stav degraduje. Rozklad a neklid jeho mysli je posílen depresí, úzkostí a zvýšenou přecitlivělostí. Nevyléčitelná choroba u něj mnohdy vyvolává také zmatený stav mysli. Přiznává, že jeho nejsilnější úzkostné stavy pramení z pocitu strachu.

Roderick Usher zažívá krizi identity, přičemž jeho nevléčitelná nemoc a silné pouto se sestrou přispívají k vyvrcholení této krize. Jeho identita je pravděpodobně propojena s Madeline, ale také s jejich rodinným sídlem, což je potvrzeno na konci příběhu. Když umírá Madeline, umírá i Roderick a ve stejný okamžik se také hrouť jejich sídlo a s ním celý slavný rod. Usher zřejmě vnímá svou smrt jako nevyhnutelný osud, či dokonce jako řešení svého utrpení.

¹¹⁴ BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. s. 75-80

¹¹⁵ POE, Edgar Allan. *The Fall of The House of Usher*. In: POE, Edgar Allan. *The Fall of the House of Usher and other Stories*. Praha: Levné knihy KMa, 2005. s. 3

¹¹⁶ BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. s. 75-80

Roderick po celou dobu příběhu pevně věří, že jejich rodinné sídlo je schopné vnímat a že je částečně příčinou vzniku a postupného zhoršování jeho duševního onemocnění. Zřícení domu reflektuje fyzický i psychický stav Rodericka, což dotváří pevný vztah mezi domem jako uzavřeným prostorem a hlavní postavou.

Zajímavou otázkou se zabývá Punter, když pojednává o stavu vypravěče, který při pohledu na hroutící se dům na konci příběhu nedokáže popsat své pocity. Působí zmateně a zažívá šok v důsledku tragických a nevysvětlitelných událostí. Punter se ptá, zda tato nevyrovnaná postava, bojující s vnitřní krizí, dokáže pochopit nemocného Ushera, případně mu dokonce pomoci. Vypravěč vnímá Roderickovu nemoc jako záhadnou a neobvyklou. Nepovažuje ho za šíleného, ale je velice znepokojený jeho duševním stavem a pozoruje, jak se stav Usherovy mysli zhoršuje.¹¹⁷

Působení uzavřeného prostoru gotického sídla a nevladatelné nemoci Rodericka poznamenávají i duševní pocity bezejmenného vypravěče, který se cítí postupně ovlivňován šílenstvím Rodericka. Poe své čtenáře na začátku příběhu upozorní, že vypravěč nedokázal porozumět příběhu, který vypráví. Důkazem o nepochopení Usherových trápení může být závěrečná část povídky, kdy vypravěč volí pro uklidnění svého přítele čtení nevhodného literárního díla. To vede k silnějšímu rozrušení ze souvislostí mezi dějem v předčítané knize a aktuální situací v rodinném sídle.¹¹⁸

Problémy s vlastní identitou a rozdvojenou osobností upozoruje také Egaeus v povídce Berenice. Čtenáři se dozvídají, že postava trpí intenzivní vnímavostí detailů, jež zapříčiní nezdravou posedlost Bereničinými zuby. Tuto vnitřní touhu obhájuje tvrzením, že získané zuby mu přinesou úlevu od této podivné nemoci. „I felt that their possession could alone ever restore me to peace, in giving me back to reason.“¹¹⁹ Jeho rozdvojená osobnost se vyznačuje pozitivním působením lásky, ale také temnými morbidními sklony a neobyčejnou posedlostí. Následné znesvěcení hrobu, v němž byla Berenice stále živá, si ale vůbec nepamatuje. Jeho rozpolcená osobnost si pravděpodobně nemůže již být jistá sama sebou, je nepředvídatelná i vůči sobě, je sama

¹¹⁷ PUNTER, David. *The Literature of Terror: a History of Gothic Fictions from 1765 to the Present Day*. Vol. 1. Vyd. 2. London and New York: Routledge, 2013. s. 177-80

¹¹⁸ HILSKÝ, Martin. *Od Poea k postmodernismu: Proměny americké prózy*. Praha: Odeon, 1993. s. 35-37

¹¹⁹ POE, Edgar Allan. *Berenice*. In: *Tales of Horror*. United Kingdom, Alma Books Ltd, 2016. s. 29

ze sebe zděšená a bojuje s odhalením své vlastní identity, jež je narušována záhadností psychiky. V tomto případě je neschopnost pochopení vlastní identity spojena také se ztrátou paměti.

Pravděpodobně nejvýraznější vliv uzavřeného prostoru na psychický stav člověka čtenáři naleznou v již zmíněné povídce „The Pit and the Pendulum“. Nepojmenovaný vypravěč je vězněn v podzemí, pravděpodobně v době inkvizice. Pohybuje se na hranici vědomí a bezvědomí a ztrácí orientaci v čase i prostoru, neboť bojuje o svůj vlastní život. Extrémní podmínky uzavřeného prostoru vytvářejí pro protagonistu povídky bezvýchodnou situaci. Hrdina čelí smrti, jež přichází v podobě houpajícího se kyvadla a hluboké temné jámy. Tyto předměty jsou pro hrdinu obzvláště děsivé, stejně tak děsivé ale mohou být i pro čtenáře, jelikož se jedná o reálné prvky, které zde nabývají nové funkce – působí tragickou smrt.

Vypravěč rovněž poznává své vlastní hranice a musí přijmout toto vědomí blízkosti smrti, což vede ke krizi identity, spojené s existenciálními otázkami. Jak se dozvídáme z jeho vnitřních monologů, nešťastný hrdina propadá pocitům šílenství, zoufalství a stagnace, které vyvolává právě uzavřený prostor, ze kterého nelze uniknout. „I prayed – I wearied Heaven with my prayer for its more speedy descent. I grew frantically mad, and struggled to force myself upward against the sweep of the fearful scimitar. And then I fell suddenly calm, and lay smiling at the glittering death, as a child at some rare bauble.“¹²⁰

Střídavě také zažívá emocionální stavy, při kterých je i přes svou tělesnou slabost schopný v rámci svých možností racionálně uvažovat. Například počítá obvod cely nebo si nechá přehryzat pouta krysami. Také několikrát zažívá ztrátu vědomí. Vnitřní utrpení a krizi identity umocňuje rovněž hrdinovo vědomí, že nemůže plně převzít kontrolu nad svou situací.

Vypravěčova krize identity je v povídce „The Premature Burial“ způsobena obavami z pohřbení zaživa, tedy obavami ze smrti. Hrdina bloudí mezi realitou a děsivými sny o rakvi, uložené v podzemním prostoru. Má strach ze svého

¹²⁰ POE, Edgar Allan. *The Pit and the Pendulum*. In: *Tales of Horror*. United Kingdom, Alma Books Ltd, 2016. s. 199

nejistého osudu a z možnosti, že nad svým životem ztratí kontrolu. Uvědomuje si, že z uzavřeného prostoru hrobu není možnost úniku, a tak do hrobky přináší různé záchranné nástroje. Přehnané zaměření na možnou smrt, zapříčiněnou předčasným pohřbem, u něj vyvolává silnou labilitu.

Krizi identity zažívají také postavy v „The Masque of the Red Death“. V prostředí paláce si vytvářejí falešnou realitu a ignorují skutečnost šířící se nákazy za zdmi, čímž se pokoušejí vyhnout své odpovědnosti. Hluboká existenciální krize postav je zapříčiněna střetnutím nevyhnutelného osudu a touhy vzepřít se kruté realitě. Jejich víru v klidnou budoucnost naruší příchod nezvaného hosta v podobě Červené smrti.

Amatérští detektivové z povídky „The Murders in the Rue Morgue“ se ubytují ve starším domě, ve kterém pobývají v osamění. Krize identity může být patrná především u detektiva Augusta Dupina, jehož myšlenkové pochody se odlišují od postupů používaných v běžné detektivní profesi. Dupin mnohdy vykazuje nadprůměrnou schopnost napojit se na vrahovu psychiku, tedy vžít se do jeho role. Jeho izolovanost od okolního světa, touha a téměř posedlost vyřešit případ, k němuž jej neváže žádná povinnost, i jisté odlišné metody ve vyšetřování, mohou odrážet hledání vlastní identity.

8.1.2 Chris Priestley

S krizí identity se potýkají také hrdinové v *Tales of Terror*. Postavy jsou mladého, mnohdy dětského věku, přičemž mládí bývá spojováno s pocity nejistoty. Protagonisté děl jsou osamělí a nevinní, pokoušejí se nalézt svou vlastní identitu.

Ve všech dílech série dětských hrdinové z hlavních dějových linií sdílejí uzavřený prostor pouze s postavou tajemného vypravěče, jehož děsivým příběhům pozorně naslouchají. S každým dalším příběhem se zesilují jejich nepříjemné pocity a v závěru příběhů protagonisté odhalují temná tajemství.

Chlapec Edgar z prvního dílu *Tales of Terror* je téměř fascinován tajemným strýčkem, jenž má schopnost svými příběhy postupně posluchače přesvědčit o jejich pravdivosti. Jeho krize identity je způsobena osamělostí a odcizením, které jsou analyzovány v následujících kapitolách. Vliv na jeho krizi identity má dále odhalení

strýčkova děsivého tajemství. Chlapec přichází ke strýčkovi s názorem, že nadpřirozené situace mají vždy logické vysvětlení, avšak odchází s rozpolcenými pocity.

U strýce Montaguea, stěžejní dospělé postavy vyskytující se ve třech dílech série *Tales of Terror*, mohou čtenáři zpozorovat krizi identity. Osamělý muž prozradí svůj příběh o tom, jak za svého mládí, když působil jako učitel, svalil vinu jeho vlastních krádeží na svého studenta. Tato nespravedlnost má za následek vyloučení chlapce ze studia a jeho následnou smrt.¹²¹ Robert ve třetím díle série zažívá tento ohavný čin jako vidinu, ve které působí i jeho dědeček, jakožto student na téže škole. Jeho trest spočívá v tom, že naslouchá a dále vypráví příběhy dětí, které se staly obětí zločinů a nehod. Edgar všechny tyto děti z příběhů několikrát spatří, či alespoň cítí jejich přítomnost. Ačkoliv toto chování zapříčiní negativní vnímání celé strýčkovy postavy, kladné povahové rysy čtenáři mohou zpozorovat v závěru druhého dílu série *From the Black Ship*, kdy úmyslně zachraňuje dětské posluchače příběhů od jejich nekonečného bloudění, a umožní jim tak nalézt klid. Jeho temná povaha je také narušena pozitivním vztahem k Edgarovi, kterému ochotně vypravuje všechny strašidelné příběhy. Čtenáři tedy mohou naleznout kontrast mezi jeho vnějším vyjadřováním a temnou stránkou identity.

Pocit úzkosti, vyskytující se u mladých hrdinů, může být způsobený ztrátou domova, respektive následnou ztrátou pocitu bezpečí.¹²² V *Tales of Terror* převládá úzkostný pocit z absence bezpečí a kontroly nad vlastní situací, ve které se hrdina nachází. Dochází k narušení sebeovládání, což vyústí v krizi identity.

Krčma na útesu v *Tales of Terror from the Black Ship* působí jako uzavřený prostor, ve kterém se scéna vraždy dětí opakuje při každé bouři, dokud se kouzlo nezlomí.¹²³ Z uzavřeného kruhu kletby tak děti nemohou uniknout bez cizí pomoci. Sourozenci o této situaci nemají ani tušení a námořníkovi nedočkavě připomínají brzký návrat otce, který je ve skutečnosti otrávil. Děti se v závěru příběhu dozvídají děsivé tajemství,

¹²¹ VRÁNKOVÁ, Kamila. *The Gothic Supernaturalism and the Search for Identity in Chris Priestley's Tales of Terror* [online]. 2013. s. 59

¹²² COATS, Karen. *Between Horror, Humour, and Hope: Neil Gaiman and the Psychic Work of the Gothic*. In: *The Gothic in Children's Literature: Haunting the Borders*. New York: Routledge, 2008. s. 80-90

¹²³ VRÁNKOVÁ, Kamila. *Metamorphoses of the sublime: from ballads and gothic novels to contemporary Anglo-American children's literature*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, 2019. s. 143

týkající se jejich smrti, a připouštějí si skutečnost, že jsou již v jiné dimenzi a otec se nevrátí. Toto odhalení jim přináší únik, potažmo svobodu, avšak také intenzivní krizi v pojetí vlastní identity. „I was overcome with a strange sense of knowing these things to be true, of knowing and forgetting.“¹²⁴ Nevinní sourozenci musí přijmout fakt, že již nejsou mezi živými a že za tuto situaci nese odpovědnost jejich vlastní otec. „I think we have waited for father long enough.“¹²⁵

Děj hlavního příběhu *Tales of Terror from the Tunnel's Mouth* se odehrává v uzavřeném kupé vlaku. Čtenáři se zde seznamují s komplikovanou osobností chlapce Roberta, jenž zažívá složité období dospívání. Problémy pramení z odporu k nevlastní matce, s níž si nerozumí. Robert se chová nepříjemně a podrážděně, což pravděpodobně souvisí s narůstající vnitřní krizí. V závěru příběhu však pochopí, že se nechová spravedlivě a znovuobjeví lásku ke své nevlastní matce.

Během příběhu chlapec sedí v kupé s neznámými muži a tajemnou ženou v bílém, jež jeho zájem přitahuje a zároveň odpuzuje. V přítomnosti ženy, vyprávějící děsivé příběhy, doléhá na psychický stav chlapce mnoho dalších aspektů: žena odpovídá na chlapcovy dotazy spíše formou otázek, a dokonce se mu zdá, že se mu vysmívá. Stále spící muži, nemožnost zjištění aktuálního času, nevysvětlitelné závratě, a především nepříjemný pocit ze záhadného chování ženy mu způsobují úzkostné pocity. Krize identity je na konci příběhu překonána vděčností za záchranu života.

Vedlejší dějové linie, tedy jednotlivé vyprávěné příběhy, jsou ve své podstatě variacemi na základní téma ztráty identity.

Mladí protagonisté se často vymezují vůči svým rodičům a touží prosadit své vlastní představy o svém životě. Chlapec v příběhu „Offerings“ nechce následovat svého otce, jenž působí jako farář, a mladý hrdina v povídce „The Glasshouse“ cítí odpor k botanice, kterou jeho otec obdivuje. Oba chlapci však přirozenou touhu po samostatnosti a nezávislosti prosazují morálně nepřijatelným způsobem.

Ztráta identity je v těchto příbězích vyvolána vnější manipulací, vedoucí ke změně osobnosti. Protagonista povídky „Offerings“ ztrácí svou identitu v souvislosti

¹²⁴ PRIESTLEY, Chris. *Tales of Terror from the Black Ship*. Bloomsbury USA Childrens. 2008. s. 238

¹²⁵ PRIESTLEY, Chris. *Tales of Terror from the Black Ship*. Bloomsbury USA Childrens. 2008. s. 242

s působením démona, ukrývajícího se v těle chlapce, žijícího na zahradě domu. Robert mu oddaně slouží a postupně se stává uzavřeným, brutálním a bezcitným.

Phillips se domnívá, že další příčinou krize identity může být nuda.¹²⁶ V příběhu „The Path“ chlapec přiznává, že ho styl dosavadního života unavuje a nudí. Utíká tudíž z domova s dalekohledem, který mu odkázal jeho dědeček. Cestou opakovaně přemýšlí nad tím, zda se má vrátit zpět domů. Podstupuje vnitřní boj – měl by přijmout novou identitu v prostředí daleko od své rodiny, či se spokojit s tím, jaký je?

Dětské postavy v mnoha případech podléhají vlivu zlé moci, jež může být způsobena například prokletým předmětem, či nepřítelem.

8.1.3 Podlehnutí vlivu zlé moci

Zlo

Mladí protagonisté mohou čelit krizi identity také z důvodu podlehnutí vlivu zla, což čtenáři rozpoznají z chování a přemýšlení jednotlivce. Zlo je jedním ze základních motivů v dílech obou zkoumaných autorů a v některých případech jej bývá těžké odhalit, jelikož může mít mnoho tváří. Postavy mu tedy nedovedou vzdorovat.

Jedním ze znaků gotické literatury je důraz na zkaženost lidské mysli a zlo ukrývající se v člověku a tento motiv rozvíjí většina analyzovaných povídek.

Botting pojednává o ambivalenci gotické fikce, konkrétně o dobru a zlu. Rozvíjí myšlenku, že dobro závisí na zlu, podobně jako racionální na iracionálním, či reálné na nadpřirozeném.¹²⁷

Dětští hrdinové mohou ztrácet pocit bezpečného domova i kvůli působení nevladatelné chamtivosti.¹²⁸ S tímto motivem pracuje například i známý současný spisovatel Neil Gaiman.

U Chrise Priestleyho nalezneme tento motiv v povídce „The Glasshouse“, ve které chlapec zabíjí své rodiče kvůli silné touze po dědictví a po pomstě. Dále můžeme zmínit

¹²⁶ PHILLIPS, Adam. *On Kissing, Tickling, and Being Bored*. Cambridge, MA: Harvard University Press. s. 69

¹²⁷ BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. s.4-8

¹²⁸ COATS, Karen. *Between Horror, Humour, and Hope: Neil Gaiman and the Psychic Work of the Gothic*. In: *The Gothic in Children's Literature: Haunting the Borders*. New York: Routledge, 2008. s. 78-80

„The Gilt Frame“. V tomto příběhu vystupuje posedlé děvče Christine. Dívka vidí v obraze fotografii malé holčičky, která jí plní přání. Christine touží být bohatá a mít pokoj sama pro sebe. Přání se splní, ale bohužel jinak, než si dívka představovala. Rodina získala bohatství formou dědictví po zemřelé babičce, Christine připadl vlastní pokoj po smrti její sestry. Na konci příběhu čtenáři zjišťují, že nešlo o obraz, nýbrž o pouhé zrcadlo. Dívka způsobila všechny tyto situace bez svého vlastního vědomí. Christine si nepamatuje, jak všechny zlé věci provedla, podobně jako Egaeus v povídce „Berenice“. Ačkoliv si Egaeus na svůj čin také nevzpomíná, jeho násilné jednání může být považováno za projev chamtivosti v souvislosti s krizí identity.

V povídkách Ch. Priestleyho bývají zlé skutky potrestány. V příbězích *Tales of Terror* jednají někteří dětští hrdinové nečestně, což může mít za následek velké problémy, někdy dokonce i smrt.¹²⁹ Například v povídce „Winter Pruning“ chlapec ukradne peníze staré ženě a za trest se proměňuje v jabloň, ztrácí tak možnost pohybu i řeči. Smrtí je potrestán chlapec v „The Glasshouse“. Trestem může být také získání zakletého předmětu, například v povídce „Scrimshaw Imp“. Postavy mnohdy potrestá také nadpřirozená síla přírody, kvůli které následně umírají, například v příbězích „The Green Man“, „Nature“ či opět „The Glasshouse“.

Ironické či komické momenty, které se v gotické literatuře příležitostně vyskytují, mohou čtenáři nalézt i v příbězích Chrise Priestleyho. Dětské postavy jsou mnohdy varovány před blížícím se zlem, které je dostihne, pokud budou jednat proti pravidlům. Často si tedy i uvědomují, že jdou naproti svému nešťastnému osudu.

Násilné činy pachatelů v dílech E. A. Poea rovněž neuniknou potrestání. Protagonisté mnohdy v závěrech příběhů potrestají samy sebe. Čtenáři to mohou vnímat jako projev jejich nečistého svědomí, například v povídkách „The Black Cat“ a „The Tell-Tale Heart“.

Hororové příběhy souvisí také s pocitem moci a nadvlády nad někým či nad něčím, například s potlačovanou touhou ublížit svým rodičům.¹³⁰ Tento motiv obsahuje

¹²⁹ VRÁNKOVÁ, Kamila. *Metamorphoses of the sublime: from ballads and gothic novels to contemporary Anglo-American children's literature*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, 2019. s. 141

¹³⁰ PUNTER, David. *The Literature of Terror: the Modern Gothic*. Vol. 2. Vyd. 2. London and New York: Routledge, 2013. s. 209

zmíněný příběh „The Glasshouse,“ vyprávějící o chlapci, který se pokusí zničit milované rostliny svého otce. Ty se však místo zvadnutí změňi ve smrtící organismy, které způsobí ohavnou smrt nejdříve rodičům, a poté i chlapci.

Jedním z tradičních znaků gotické literatury je jasně nastavená hranice mezi dobrem a zlem. Tato hranice je zřetelně rozpoznatelná i v případě, že se zlo snaží skrývat uvnitř.¹³¹ Tento rys nalezneme také u současných autorů hororových příběhů pro děti a mládež, jakými jsou právě Chris Priestley či Neil Gaiman.

Úzkost

Vypravěč povídky „The Premature Burial“ zažívá úzkost související se strachem z pohřbení zaživa. Hrdina podléhá vlivu svých téměř paranoidních myšlenek, které způsobují nesnesitelný strach. Jeho úzkost je zapříčiněna nejen strachem z definitivně uzavřeného prostoru hrobu, ale také ze ztráty kontroly nad svým osudem. Vypravěčovu úzkost nejvíce vyjadřují vnitřní monology. Uvědomuje si, že pohřbení zaživa by způsobilo jeho naprostou izolovanost od světa i neodvratnou ztrátu života.

V případě „The Fall of the House of Usher“ se Roderickova úzkost zintenzivňuje převážně v důsledku působení temné moci rodinného sídla. Tyto zlé síly mohou být vysvětlené jako zrcadlení jeho vlastních vnitřních konfliktů. Autor ztvárnil Rodericka jako člověka neschopného bránit se zlým silám. Je pohlcen vlastním strachem, beznadějí a stává se psychicky labilním. Dochází k fyzické a psychické degradaci postavy i destrukci sídla.

Úzkost nepojmenovaného vypravěče v díle „The Pit and the Pendulum“ vzniká v důsledku působení mučících nástrojů, které mají způsobit pomalou a bolestivou smrt. Vše se navíc opět odehrává v uzavřeném prostoru bez možnosti úniku. Úzkostný psychický stav protagonisty je umocněný nejistotou ohledně vlastního osudu a neustálým bojem o přežití. Tento stav postupně graduje s každým dalším přiblížením ostrého kyvadla.

¹³¹ COATS, Karen. *Between Horror, Humour, and Hope: Neil Gaiman and the Psychic Work of the Gothic*. In: *The Gothic in Children's Literature: Haunting the Borders*. New York: Routledge, 2008. s. 77

Nejistota a strach

V rámci povídek Edgara Allana Poea, které jsou vybrané k analýze, jsou intenzivní stavy nejistoty a strachu evokovány zejména v příběhu „The Masque of the Red Death“. Čtenáři mohou vnímat duševní neklid postav při každém odbíjení mohutných hodin, připomínajících neúprosný běh času. Vrcholem zoufalství a beznaděje je pak zjištění, že nově příchozí host v sobě neskryvá hmatatelnou substanci a disponuje nadpřirozenou silou.

Ponurý dům za lesem v prvním dílu série *Tales of Terror* Chrise Priestleyho působí na Edgarův psychický stav velmi znepokojivě. Během vyprávění strýčka Montaguea je chlapec svědkem mnoha podivných situací, odehrávajících se uvnitř domu. Například zaslechne kroky v místech, kde by se podle strýčka nikdo neměl nacházet, dále slyší dětský šepot a jiné zvuky. Zaznamenává rovněž podezřelé pohyby, konkrétně kliky u dveří. Edgar není příliš bojácné dítě, naplňuje jej však nepříjemný pocit nejistoty. K jeho uklidnění rozhodně nepřispívají přítomné artefakty ze všech příběhů, rozmístěné po pracovně, z nichž některé se podle Edgarova názoru také hýbají (například soška z příběhu „The Demon Bench End“). Zlověstnou atmosféru dokresluje pochmurné počasí, hustá mlha a tma za okny.

V povídkách „The Un-Door“ a „A Crack in the Wall“ je zobrazeno nedostupné a záhadné místo. Konkrétně pokoj domu, jenž je skrytý, a čtenáři se postupně dozvídají, z jakého důvodu. Tento uzavřený prostor láká protagonisty k prozkoumání a fascinuje je svou nepřístupností. V hrdinovi podporuje pocit zvědavosti, ale také strachu a nejistoty z toho, co bude následovat, pokud do této části domu vstoupí. Jak již bylo zmíněno, podle Bottinga se při čtení gotických děl u čtenářů často objevují ambivalentní emoce.¹³² V tomto případě konkrétně strach, nejistota či odpor a zároveň touha dozvědět se o nedostupném místě více informací.

Žena narazí v domě na uzamčené dveře, „The Un-Door“, které dle tvrzení dívky Olívie nikam nevedou. I přesto se je žena pokouší otevřít, ale marně. Po chvíli najde domeček pro panenky, který je přesnou kopií domu s tím rozdílem, že za tajemnými dveřmi se nachází malá místnost. Dveře jsou najednou pootevřené, žena neváhá a vejde

¹³² BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. s. 4-8

dovnitř. Čtenáři jsou dále svědci hrůzného zážitku, kdy proti ženě vystoupí několik již mrtvých dětí a pohlíjí ji. Čtenáři se dozvídají, že Olívie, která ženu od zkoumání zavřeného pokoje odrazovala, tento pokoj dříve vlastnila a nyní je po smrti.

Malý Filip se se svými rodiči nastěhuje do nového domu a v jeho pokoji se nachází prasklina („A Crack in the Wall“). Ta se objevuje znovu a znovu, i když ji zedníci pečlivě zakryli. Filip v otvoru nachází zvláštní pergamen s neznámými symboly, a když nahlédne do praskliny pečlivěji, spatří v místnosti za zdí tmavou postavu muže, která se pomalu přibližuje. Odvážně se jde do pokoje podívat a najednou se dveře uzamknou, nemůže se dovolat pomoci a z pod tapet se vynoří záhadné stvoření, pravděpodobně démon, který mu pronikne do těla. Chlapec propadá posedlosti a v závěru příběhu zabíjí zedníka.

V obou případech se jednoznačně jedná o místa, která mají zůstat skrytá. Jejich zpřístupnění poskytne nadpřirozeným silám příležitost převzít kontrolu nad osudem příchozích. Nadpřirozené postavy ve zmíněných povídkách jsou vládci těchto uzavřených míst a nově příchozí postava, jež naruší tento prostor, se zde stává bezbrannou obětí. V obou případech také dochází k tomu, že ukrývající se tajemné postavy k sobě úmyslně přitahují pozornost: duchové dětí pootevrou dveře a přízračné stvoření neustále obnovuje praskliny ve zdi.

Nepřítel a pronásledování

Vypravěč v povídce „The Black Cat“ se nazývá milovníkem zvířat, avšak jeho násilné činy přesvědčují čtenáře o opaku. Zvíře zde pro hlavní postavu povídky představuje nepřítele, který ho neustále pronásleduje a vyvolává u něj nekontrolovatelný hněv. Brutální chování ke kocourovi se majiteli vrátí jako pomsta ve formě zničení domu či prozrazení vraždy jeho ženy, jejíž tělo je s kocourem skryto za zdí uzavřeného prostoru sklepení. Vypravěčův nepřítel tak nese pozitivní vlastnosti, které jsou typické také pro zvířata v povídkách série *Tales of Terror*. Povídka „Pitch“ vypráví příběh o vraždě na lodi. Kocour zde také pronásleduje, a následně odhalí, vraha. V obou případech se kocour na pár dní vzdálí z místa činu, čímž dává pachateli naději na pokračování života bez pocitu viny. Hlavní dějová linie *Tales of Terror from the Black Ship* má zřejmě spojitost s E. A. Poem, jelikož kromě známých knih Poea, nacházejících se v hostinci, Priestley použil i motiv alkoholika, kterému je kocour na obtíž. „Our father

has, on occasion, become... annoyed with the cat,' I said. 'Your father is a bad-tempered man, then?' said Thackeray. 'He tried to kill him once,' said Cathy. 'More than once [...]'¹³³ V neposlední řadě se v další povídce „The Demon Bench End“ černý kocour stane obětí prokletého předmětu, kterým je chlapec posedlý.

V příběhu „Offerings“ se objevuje manipulace prostřednictvím démona v těle chlapce, který následně zažívá intenzivní krizi identity a projevuje známky brutálního chování: přibíjí živé tvory na prkno a tvrdí, že jsou to oběti pro nového (ne)přítele. Matka omdlévá, když je oba zahlédne, a Robert nevyjádří lítost, pouze se usmívá, protože už plně podlehl vlivu zlé moci.

Příběh „The Path“ pojednává o chlapci, jenž utíká z domova. Děsí ho znetvořená postava muže, který ho pronásleduje. Později po bližším prozkoumání zjišťuje, že touto postavou je on sám. Jedná se o ztělesnění jeho vlastního strachu, který jej pronásleduje, a také mu částečně předpovídá budoucnost, jelikož znetvoření muže je spojeno s chlapcovým následným pádem ze skály.

Zakletý předmět

Důležitým prvkem v povídkách série *Tales of Terror* je působení magických předmětů, které ovlivňují chování dětských postav a vyvolávají pocit odcizení. Děti tyto nadpřirozené předměty nalézají mnohdy náhodou a stávají se otroky těchto věcí. Děti podléhají vlivu zlé moci předmětů, a samy se tak stávají posedlými. Klíčovým prvkem je, že se těchto věcí nelze zbavit až do doby své vlastní smrti. Předměty také není možné zničit, předávají se další osobě, jejíž život se na ďábelském předmětu stane závislým.

Předměty mohou s dětskými postavami manipulovat. Povídka „The Demon Bench End“ vypráví příběh o Thomasovi, který ukradne tulákovi dřevěnou sošku. Thomasův otec nevědomě přispěl k jeho špatnému jednání tím, že mu řekl, že soška je zdobené zakončení středověké kostelní lavice a že je nepřípustné, aby ji tulák vlastnil. Magický předmět promlouvá k Thomasovi a říká mu děsivé věci, které Thomase dohánějí k šílenství i pláči. Manipuluje s ním a vysmívá se mu pokaždé, když se ho Thomas pokusí zbavit.

¹³³ PRIESTLEY, Chris. *Tales of Terror from the Black Ship*. Bloomsbury USA Childrens, 2008. s. 35

Téma jednotlivých povídek je téměř vždy stejné – děti porušují sliby, pravidla či zákazy a jsou za to potrestány. Například v příběhu „The Demon Bench End“ se objevuje potrestání za krádež v podobě ztráty bezpečného prostředí a krize vlastní identity.

Často je právě nadpřirozená zápleтка příčinou, která donutí postavu přemýšlet nad vlastní identitou a smyslem života.¹³⁴

Zakletý předmět může také disponovat schopností předvídat blízkou budoucnost či zobrazovat současnou realitu. Příběh „Frost“ pojednává o chlapci, který kreslí obrázek starostova zamrzlého domu. Když dva hosté navštíví dům, náhle se na kresleném obrázku také objevují a umírají. Již zmíněná povídka „Winter Pruning“ vypráví o malé dřevěné skříňce, jež chlapci ukazuje obraz pěti jabloní rostoucích na zahradě a chlapec se následně v jednu z nich promění. Postavy se staly oběťmi nadpřirozených předmětů, jelikož nedodržely sliby či porušily zákazy. Například hosté vstoupili do domu navzdory slibu, že nepůjdou, a chlapec ukradl staré ženě peníze.

V příběhu o Edwardovi vzal chlapec vyřezávaný zub mrtvému muži i přesto, že jej viděl, jak se ho pokouší před úmrtím zahodit. Magický předmět „Scrimshaw Imp“ ukazuje obraz lodi námořníka včetně skřeta, jehož manipulace vede ke smrti mladého protagonisty. Vlastnictví zakletého předmětu se opět stává trestem.

8.2 Rodinné vztahy

Uzavřený prostor může negativně působit také na rodinné vztahy. Tyto vztahy mají ve vybraných dílech autorů různé podoby a často odhalují temná tajemství, která měla zůstat skrytá.

8.2.1 Edgar Allan Poe

Mezi gotické prvky řadíme téma incestních vztahů¹³⁵, jak již bylo zmíněno výše. V povídce „The Fall of the House of Usher“ figuruje silné pouto mezi sourozenci. Vypravěč také naznačuje existenci rodu v jedné přímé linii. Tato neoddělitelnost

¹³⁴ JACKSON, Anna. *Uncanny Hauntings, Canny Children*. In: *The Gothic in Children's Literature: Haunting the Borders*. New York: Routledge, 2008. s. 160-165

¹³⁵ COATS, Karen. *Between Horror, Humour, and Hope: Neil Gaiman and the Psychic Work of the Gothic*. In: *The Gothic in Children's Literature: Haunting the Borders*. New York: Routledge, 2008. s. 80-90

Rodericka a Madeline prochází celým příběhem. Sourozenci prožili ve své blízkosti dětství a následně i celé období dospělosti. Společně také onemocní a jejich těla i mysli postupně chátrají. Příběh končí fyzickou smrtí obou postav, která navíc nastává ve stejný okamžik. Vysílená Madeline padá na svého bratra, jenž umírá s ní. Stejně tak se v tentýž okamžik hroutí jejich dům a s ním celý rod Usherů, který nemá dědice. Rodinné vztahy v tomto díle čtenářům odhalují temné tajemství propojenosti identity obyvatel se sídlem.

Incestní zápletku naznačuje také povídka Berenice. Šílený Egeus zmiňuje uzavření manželství se svou sestřenicí. Celý život obdivoval její krásu a radost ze života, ale teď pouze sleduje, jak nemoc způsobuje její chřadnutí, a to fyzického i psychického rázu. Dle Egeuse je jeho sestřenice jediným záchytným bodem v jeho osamělém životě. Zároveň se však čtenáři dozvídají, že s vysokou pravděpodobností to byl právě on, kdo brutálním způsobem znesvětil její tělo uložené v hrobě, které doposud dýchalo.

Alkohol a duševní nestabilita údajného milovníka zvířat v povídce „The Black Cat“ zničí rodinné vztahy. Vypravěčova narušená psychika postupně ovlivňuje vztahy v rodině, a vytváří tak nezdravé rodinné prostředí, které vyústí v týrání a následné usmrcení zvířat, posléze i manželky.

8.2.2 Chris Priestley

Děti se nacházejí v kritickém věku dospívání, kdy se vzdalují od rodičů. Dochází tak k absenci rodičů, jakožto jednoho z hlavních vztahových pout našeho života. Mladé osamělé postavy hledají v příbězích útěchu u jiných dospělých osob, mnohdy příbuzných. Například Edgar pospíchá ke svému strýci, sourozenci si krátí čekání na otce s nezvaným hostem, Robert se vydává na cestu ke svému dědečkovi.

Chlapec Edgar je v prvním dílu série osamělým jedináčkem a přiznává, že se svými rodiči nemá ideální vztah. „I was an only child and my parents were not comfortable around children. [...] My mother was of a nervous disposition and seemed unable to relax in my company, leaping to her feet with a small cry whenever I moved, cleaning and polishing everything I touched [...]“¹³⁶

¹³⁶ PRIESTLEY, Chris. *Uncle Montagues Tales of Terror*. Bloomsbury Publishing PLC, 2016. s. 1

Chris Priestley v knize *Tales of Terror from the Black Ship* zobrazuje nezdravé rodinné vztahy. V hlavní linii příběhu se otec po smrti matky dětem odcizí a propadá alkoholu. Jak se čtenáři dozvídají v závěru, dětské hrdinové byli otráveni šíleným otcem, který zanedlouho vzal život i sám sobě. Děti ztratí nejen možnost pokračování života, ale dostanou se navíc do jakéhosi bludného kruhu, ze kterého za pomoci vlastních sil nemohou uniknout.

Protikladné rodinné vztahy autor zobrazuje ve svém díle *Tales of Terror from the Tunnel's Mouth*, ve kterém dochází k pozitivnímu rozvoji těchto vztahů. Chlapec na začátku příběhu cítí odpor ke své nevlastní matce, která ho miluje, na konci díla si však její city uvědomí a dochází k nápravě rodinných vztahů.

V jednotlivých krátkých příbězích v *Tales of Terror* se nachází nespočet příkladů rodinných vztahů. Tyto vztahy jsou obvykle narušené nějakým elementem, přičemž tento rušivý prvek je buď vnitřního rázu, nachází se přímo v povaze dětského hrdiny, nebo je způsobený vnějšími zásahy, například magickým předmětem. V povídce „A Little People“ je zobrazený nenávistný vztah mezi nevlastními sestrami. Penelopa nesnáší Lauru, dokonce si představuje, jak ji uhodí do hlavy či jí ublíží nějakým jiným zlověstným způsobem. Laura si každou noc povídá s tzv. malými lidmi. Penelopa ji sleduje a malí lidé ji krutým způsobem zavraždí, pravděpodobně je to trest za její sobeckost a nenávist vůči nevlastní sestře. Příběh „Mud“ pojednává o narušeném vztahu mezi dvojčaty. Ben sleduje svého bratra Petra, který uvízl v bahně. Nepomůže mu, a dokonce ho mlátí tyčí, aby nemohl vylézt. Petr následkem toho umírá. Ben se cítí konečně volný. Petr se ale vrací ze záhroby a je celý od bahna. Přichází si pro svého bratra a neustále zmiňuje silné pouto mezi nimi, umírají nakonec společně. Autor se v tomto příběhu možná inspiroval známou zápletkou z povídky E. A. Poea.

Pouto mezi sourozenci, které již popisuje povídka E. A. Poea „The Fall of the House of Usher“, nalezneme také v *Tales of Terror from the Black Ship*. Ethan má ochránářské sklony a děti prožívají důležité mezníky ve svých životě společně. Prožívají spolu dětství, jsou zavražděny vlastním otcem, vrací se jako duchové při každé bouři a jsou také společně osvobozeni.

8.3 Šílenství

Uzavřený prostor je jedním z aspektů, které působí na zmatené stavy mysli, a tak přispívají k rozvoji projevů šílenství. Šílená mysl může souviset s tím, že hrdina zažívá ztrátu vlastní identity.

8.3.1 Edgar Allan Poe

Poeova díla pracují s tématem krize, která bývá překonána v detektivních příbězích, avšak přemůže vypravěčovu mysl, která je jistým způsobem šílená, v jiných povídkách.¹³⁷ Šílenství postav vrcholí především jako důsledek rozdvojené osobnosti. Crow připomíná, že Poe experimentoval se zakomponováním nespolehlivých či šílených vypravěčů do svých nejnámějších děl.¹³⁸

Jak uvádí Lloyd-Smith, „his narrators attempt to contain their irrational experiences, drives, and desires within the rational framework“.¹³⁹ Vypravěč v „The Tell-Tale Heart“ se snaží před čtenáři obhájit své počínání poté, co zabil nevinného starce. Dozvídáme se, že se starcem měl pouze dobré zkušenosti a měl ho rád, avšak posedlost jeho okem, která působila na vrahův odpor ke starci, byla silnější.

Šílenství vraha v „The Black Cat“ má kořeny v alkoholu. Vypravěč se kvůli alkoholismu mění a začíná být paranoidní. Vypravěč přiznává šílenou situaci, ale odmítá tvrzení, že je blázen. Dle hlavní postavy byl pouze postižený pocitem zvrácenosti, což považuje za přirozený lidský pud. „And then came, as if to my final and irrevocable overthrow, the spirit of perverseness. [...] one of the indivisible primary faculties, or sentiments, which give direction to the character of Man.“¹⁴⁰

Vypravěči povídek „The Black Cat“ a „The Tell-Tale Heart“ ujišťují čtenáře, že nejsou šílení, i přesto však chtějí své šílené příběhy vyprávět. Odlišují se ale jejich postoje vůči názoru posluchačů / čtenářů. Vypravěč v „The Black Cat“ neočekává, že čtenáři jeho násilné chování pochopí, a své jednání neobhajuje. Vypravěč v „The Tell-Tale Heart“ se naopak pokouší své chování několikrát obhajovat, což může naznačovat pokusy

¹³⁷ LLOYD-SMITH, Allan. *American Gothic Fiction: An Introduction*. Continuum, New York. 2004. s. 65-69

¹³⁸ CROW, Charles L.. *History of the Gothic: American Gothic*. University of Wales Press, 2009. s. 38

¹³⁹ LLOYD-SMITH, Allan. *American Gothic Fiction: An Introduction*. Continuum, New York. 2004. s. 68

¹⁴⁰ POE, Edgar Allan. *The Black Cat*. In: *Tales of Horror*. United Kingdom, Alma Books Ltd, 2016. s. 184

o ovlivnění posluchače, ačkoliv tvrdí, že si čtenáři mají na základě příběhu vytvořit vlastní názor.

Psychika vypravěčů povídek „The Black Cat“ a „The Tell-Tale Heart“ je rozpolcená a staví se sama proti sobě do rozporu. Vypravěči v závěrech příběhů odhalí, co mělo být drženo v tajnosti.¹⁴¹ Přecitlivělost smyslů vypravěče „The Tell-Tale Heart“, jakožto choroba neznámého původu, ovlivní v závěru povídky vrahovu mysl, a zajistí tak příznání svého činu.

Projevy šílenství mohou být spojované s neznámými nemocemi, převážně v analyzovaných povídkách E. A. Poea. U Rodericka Ushera se projevují především skrze neobvyklé smyslové vnímání, zhoršený fyzický stav, nepřiměřený strach z vlastní nemoci a paranoiou. Na všechny zmíněné projevy nemalou měrou působí uzavřený prostor, tedy sídlo.

Šílenství Egaeuse je spojeno s nezdravou posedlostí zuby, jež vede k abnormálnímu chování. Postava nemá své činy pod kontrolou. Motivem šílenství přispívá také to, že sám vypravěč díla tvrdí, že jejich rod je nazýván rodem blouznivců.

Roderick a Egaeus mají podobné vlastnosti, stejně jako Madeline a Berenice. Mužské postavy jsou chorobně fascinovány svým rodem a svými ženskými příbuznými. Pocházejí z významných rodů. Hrdinové trpí neznámými nemocemi, jejichž důsledek spočívá v přecitlivělosti, jak sami tvrdí. Oba mají umělecké sklony a povahově jsou svým způsobem samotáři. Roderick žije ve svém sídle rodu Usherů pouze se sestrou, Egaeus se svou sestřenicí, příležitostně se setkává se služebnictvem.¹⁴² Madeline a Berenice čelí velmi podobnému osudu, kdy je jejich pravděpodobně kataleptický stav zaměněný za stav smrti.

8.3.2 Chris Priestley

Šílenství se u mladých postav může projevovat různými způsoby, avšak nejčastěji se pojí s krizí či ztrátou identity, jak již bylo zmíněno výše. V jednotlivých povídkách mohou čtenáři zaznamenat různé projevy šílené mysli a šíleného chování. Například mysl

¹⁴¹ CROW, Charles L.. *History of the Gothic: American Gothic*. University of Wales Press, 2009. s. 40

¹⁴² MCGHEE, J. Alexandra. *Morbid Conditions: Poe and the Sublimity of Disease*. Penn State University, 2013. s. 58-60

dítěte je zaslepena touhou po pomstě, která vede k vraždě rodičů v povídce „The Glasshouse; v povídce „Offerings“ je osobnost dítěte ovládána zlou mocí, a tak se jedinec dopouští nepřijatelných činů.

Dítě se také může stát obětí magického předmětu a páchat šílené činy proti své vůli („The Demon Bench End“), přičemž o realizaci těchto činů nemusí mít tušení, jako například v povídce „The Gilt Frame“.

Čtenáři mohou za ztrátu zdravého rozumu považovat okolnost, že je mladá postava v přímém kontaktu s duchy a jejich přítomnost vnímá jako naprosto přirozenou, konkrétně v příběhu „A New Governess“.

Nejintenzivnější útočné projevy šílenství mohou čtenáři zaznamenat u postavy jménem „Gerald“ ve stejnojmenné povídce. V tomto případě znamenají ztrátu vlastní identity, před níž se postava snažila dívku varovat.

Dospělé osoby z *Tales of Terror* také podléhají ztrátě zdravého rozumu. Šílenství otce v hlavní linii díla *Tales from the Black Ship* má kořeny v alkoholu, ve kterém se po smrti své ženy snaží skrýt své zoufalství. Čtenáři se dozvídají, že otrávil své nic netušící dvě děti prudce jedovatou bylinou a následně předstíral starostlivost. K nemilosrdnému zločinu dochází v uzavřeném prostoru domova / hostince.

„Cathy and I were struck down by a terrible illness. [...] It came on with frightful speed, with strange numbness about the face and throat, followed by the most terrible sickness and vomiting. We were both sure we would die [...]. He was like a changed man. He comforted us as dearly as any parent could and said that all would soon be well [...].“¹⁴³

8.4 Smrt

V závěru analyzovaných děl dochází mnohdy ke smrti některé z postav.

Základním bodem nadpřirozena je návrat mrtvých. V tomto opakujícím se obrazu jde o jistou spojitost s minulostí, která je doposud nevyřešená a vzbuzuje touhu

¹⁴³ PRIESTLEY, Chris. *Tales of Terror from the Black Ship*. Bloomsbury USA Childrens, 2008. s. 5-6

opakovat nebo znovu prožít minulou situaci.¹⁴⁴ Návrat mrtvých v uzavřeném prostoru je charakteristickým prvkem většiny příběhů Priestleyho i Poea.

8.4.1 Edgar Allan Poe

V analyzovaných povídkách lze identifikovat některé motivy vedoucí ke smrti postav. Jedním z nich je smrt, jež nastává v důsledku nemilosrdné vraždy, kterou páchá vrah čelící krizi identity. Vypravěč příběhu „The Tell-Tale Heart“ zažívá vnitřní konflikt s intenzivními projevy svědomí, přispívající k jeho vlastnímu zániku. Vypravěč v povídce „The Black Cat“ bojuje s posedlostí. V dalších případech dochází ke smrti za nevysvětlitelných okolností („The Masque of the Red Death“), často spojených s tajemnou nemocí, dědičností a prokletím („The Fall of the House of Usher“).

Mrtvé postavy v povídkách E. A. Poea unikají z uzavřeného prostoru hrobů, do kterých byly po smrti uloženy, a vracejí se do reálného života. Často je tento návrat zapříčiněn nevyřešenou minulostí, například v povídce „The Fall of the House of Usher“ se Madeline vrací do rodinného sídla za svým bratrem. Roderick měl krátce po jejím pohřbení děsivé tušení, že by jeho sestra mohla být ještě naživu, ale neodvážil se tuto předtuchu blíže vyšetřit, a tak čtenáři mohou tento návrat chápat jako pomstu za bratrovu nečinnost. Avšak jejich komplikovaný vztah oplývá dalšími rodinnými tajemstvími a temnou minulostí. Madeline přichází právě v okamžiku, kdy Usher prožívá své největší obavy z jejího návratu. Dochází k intenzivnímu emocionálnímu napětí, které je způsobeno kombinací návratu mrtvé Madeline a psychického stavu Rodericka, a odehrává se v gotickém uzavřeném prostoru.

V povídce „Berenice“ dochází k návratu mrtvé sestřenice, jejíž tělo bylo znesvěceno nevědomým Egeusem. „[...] he whispered me of a violated grave – of a disfigured body enshrouded, yet still breathing – still palpitating – still alive!“¹⁴⁵ Poe se zaměřuje na popis nesnesitelného vnitřního boje protagonisty, který s hrůzou zjistí, že se morbidního činu účastnil.

¹⁴⁴ SMITH, Andrew. *Gothic Literature (Edinburgh Critical Guides to Literature)*. Edinburgh University Press. 2007. s. 10-15

¹⁴⁵ POE, Edgar Allan. *Berenice*. In: *Tales of Horror*. United Kingdom, Alma Books Ltd, 2016. s. 30

Povídka „The Masque of the Red Death“ popisuje příchod nezvaného hosta, ztělesňujícího obávanou nemoc, který je schopen zabít pouhým pohledem. „[...] tall and gaunt, and shrouded from head to foot in the habiliments of the grave. The mask which concealed the visage was made so nearly to resemble the countenance of stiffened corpse [...].“¹⁴⁶ Postavy se zde domnívají, že jsou před smrtí ukryty v uzavřeném prostoru paláce, avšak z povídky vyplývá, že smrti nelze uniknout a že není možné se vyhnout svému osudu. Postava smrti symbolicky upozorňuje na konečnost života. Její záhadné objevení v nepřístupném prostoru, nadpřirozená moc a neuchopitelná hmota narušuje psychický stav všech přítomných.

Významným literárním tématem u Edgara Allana Poea je také smrt krásné ženy.¹⁴⁷ Povídky „The Murders of the Rue Morgue“, „The Fall of the House of Usher“, „Berenice“ a „The Black Cat“ mají jako společné téma právě smrt ženy. Je přirozené se domnívat, že Berenice a Madeline pouze upadly do kataleptického stavu, který působí jako stav smrti, tedy imituje ji. Usher má podezření, že jeho sestra byla do hrobu uložena živá, avšak ze strachu se nepřiznává a sám tiše trpí. Egaeus si nepamatuje, že by znesvětil hrob své sestřence, jejíž tělo ještě jevílo známky života. Obě ženy jsou popisovány jako krásné a mladé, ale kvůli nemoci jejich krása uvadá. V obou případech se muži, jejich pokrevní příbuzní, podílejí na jejich smrti.

Vypravěč povídky „The Black Cat“ svou ženu příliš nepopisuje, čtenáři nezjistí, zda je krásná. Přiznává ovšem, že ji miluje. Smrt manželky v tomto případě může být i náhoda, ale šílený vypravěč ani na malou chvíli nevyjádří smutek nad událostí, což je jistě v rozporu s jeho dříve popisovanými city k ní.

„The Murders of the Rue Morgue“ pojednává o nemilosrdné vraždě dvou žen, ke které došlo v uzavřeném prostoru jejich domu. V závěru příběhu se dozvídáme, že na útěku orangutana, který brutální čin způsobil, má opět spoluúčasť muž.¹⁴⁸ Ve většině případů tak odpovědnost za smrt ženy nese muž.

¹⁴⁶ POE, Edgar Allan. *The Masque of the Red Death*. In: *Tales of Horror*. United Kingdom, Alma Books Ltd, 2016. s. 175

¹⁴⁷ LLOYD-SMITH, Allan. *American Gothic Fiction: An Introduction*. Continuum, New York. 2004. s. 58

¹⁴⁸ LLOYD-SMITH, Allan. *American Gothic Fiction: An Introduction*. Continuum, New York. 2004. s. 58

Postava ženy v dílech E. A. Poea slouží většinou jako pouhá rekvizita. Nedostane příležitost promluvit a její podlomené zdraví vede často k tragické smrti.¹⁴⁹

V povídce „The Pit and the Pendulum“ Poe záměrně využívá pochmurnou atmosféru a psychologické prvky za účelem zvýraznění motivu smrti. Svě čtenáře zanechává v napětí a nejistotě. Často také upozorňuje na blížící se hrozbu. Protagonista díla si uvědomuje, že z uzavřeného prostoru nelze uniknout a že svou smrt pouze oddaluje. Poe však do své povídky zakomponoval výrazný zvrat, který pocity beznaděje mění na překvapivou záchranu. Tento moment nastává v závěru díla a přerušuje průběh hrůzných událostí. Tím hrdinovi umožní uniknout před smrtí, již považovala za nevyhnutelnou.

8.4.2 Chris Priestley

Autor ve své sérii *Tales of Terror* integruje motiv smrti do mnoha příběhů, přestože se jedná o literaturu určenou dětskému publiku. Pro sérii je typický také motiv návratu ze záhrobní. Mrtví vstupují do reálného světa jako záhadné postavy či duchové, například postava nezvaného hosta Thackeraye hledá v hostinci útočiště před bouří. Povídka „The Black Ship“ prozrazuje, že tento muž je součástí posádky tajemné a téměř rozpadlé lodi, jež se ujímá mrtvých námořníků, jejichž původní loď ztroskotala. Mladí sourozenci, posluchači příběhů, jsou již také po smrti a zažívají opakující se situaci při každé bouři. „They say that the events of that night are played out whenever there is a storm,“ said Hugh.“¹⁵⁰ V závěru příběhu dochází k vyřešení minulosti. Dochází tak ke zrušení kletby a vysvobození: „Once they know the truth, they can rest in peace.“¹⁵¹

Jak již bylo zmíněno, smrt ženy je častým literárním námětem v povídkách E. A. Poea, avšak v dílech Chrise Priestleyho najdeme dívčí či ženské postavy jen zřídka. Příběhy jsou vyprávěné převážně chlapcům, jedinou dívčí posluchačku představuje malá Cathy. Kombinaci motivu ohrožené ženské hrdinky a návratu mrtvých můžeme najít v příběhu „A Ghost Story“, jenž vypráví o malé Victorii, která se setká tváří v tvář

¹⁴⁹ MCGHEE, J. Alexandra. *Morbid Conditions: Poe and the Sublimity of Disease*. Penn State University. 2013. s. 65

¹⁵⁰ PRIESTLEY, Chris. *Tales of Terror from the Black Ship*. Bloomsbury USA Childrens, 2008. s. 238

¹⁵¹ PRIESTLEY, Chris. *Tales of Terror from the Black Ship*. Bloomsbury USA Childrens, 2008. s. 239-240

s dívkou, jež je již několik let po smrti. Dospělé postavy ženského pohlaví se vyskytují v příběhu „The Un-Door“, ve kterém dvě ženy poskytují za peníze falešné seance. V okamžiku, kdy lidé uvěří, že je ženy dokázaly spojit s mrtvou osobou, podvodnice ukradnou cenné věci.

Když jedna z žen provádí seanci, mladší z nich potká malou holčičku Olívii. Ta jí vypráví o “nedveřích”, které nejdou otevřít, protože nikam nevedou. Mezitím se starší žena skutečně propojí s duchem a ve zhyponotizovaném stavu volá o pomoc. Majitelka domu je poté provádí domem a narazí na jeho přesnou kopii ve formě domečku pro panenky, jenž se liší prostorem za nedveřmi. Patřil sestře majitelky domu, jež zešílela a následně zemřela ve věku 12 let. Mladší žena se vrátí k tajemnému místu a všimne si pootevřených dveří, do kterých bezmyšlenkovitě vstoupí. Vrchol příběhu nastává v okamžiku, kdy se postavy pravděpodobně mrtvých dětí přibližují směrem k ní, ona přitom volá starší ženu o pomoc. Ta se venku od majitelky dozvídá, že dceru nemá a že druhé ženě se musela zjevit její starší sestra Olívie.

Hlavní ženské hrdinky se nevyskytují ve vyprávěných příbězích *Tales of Terror from the Black Ship*. Všechny povídky tohoto dílu se odehrávají na lodi, jež je obklopena mořem a není zde možnost úniku. Příběhy zde opět končí převážně smrtí.

V díle *Tales of Terror from the Black Ship* se jedna osoba z posádky stane poslem smrti vlivem nadpřirozených sil, a tak způsobí zkázu sobě i všem námořníkům. Například čarodějnice vykouzlí námořníkovi Štěpánovi na těle pohyblivé tetování démona, který si podmaňuje všechny muže, kteří záhadně zmizeli z lodi. Námořník Edward zase ve svém příběhu nalezne velrybí zub s vyrytými pohyblivými obrázky, textem a skřetem, jenž se mu drží v patách. Obrázky ukazují vše, co se děje ve skutečném světě. Když se zubu pokusí zbavit poprvé, začne se dusit. Když se ho později pokusí zničit tím, že z něj seškrábe obrázek raracha, zraní se a umírá. Pokouší se prokletý předmět zahodit, ale vezme si jej jiný námořník, jakožto další oběť předmětu.

V příbězích také námořníci mohou přizvat na loď nového člena posádky, který jim přivodí smrt. V příběhu „The Boy in the Boat“ se osmiletý chlapec plaví sám uprostřed širého moře v malém člunu. Námořníci jej z důvodu obav o jeho bezpečnost přizvou na svou loď. Kdykoli se pak na lodi stane něco vážného, chlapec se pouze hlasitě směje

a ostatní členové si nemohou pomoci a smějí se ihned také. Chlapec působí jako kletba, jelikož muži od té doby záhadně umírají. Když se muži dohodnou, jak s ním naloží, chlapec neváhá a všechny je bolestivým způsobem usmrtí.

Nové pojetí smrti se nachází v díle *Tales of Terror From the Tunnel's Mouth*, ve kterém chlapec Robert zažije svou klinickou smrt. Chování ženy v bílém, ztělesnění smrti, vyvolává Robertovy zuřivé stavy. Žena se vyhýbá odpovědím na chlapcovy otázky a pouze vypráví podivné příběhy, které ho znervózňují. Na jeho poslední zoufalý dotaz ohledně přesného času žena odvětí, že odbila jeho poslední hodinka, načež mu vtiskne polibek smrti. Chlapec se v tu chvíli probouzí s děsivým zjištěním, že vlak hoří a on jediný pravděpodobně přežil. V ústní tunelu vidí siluetu ženy, která odchází s ostatními postavami z jeho kupé. Čtenáři se dozvídají, že s největší pravděpodobností šlo o postavu smrti, která se snažila zmocnit jeho duše.

Mladé postavy z příběhů Chrise Priestleyho čelí smrti mnohdy v důsledku svého neposlušného chování. Smrt přichází jako trest za porušení zákazů či pravidel. Chlapec v příběhu „Mud“ sleduje smrt svého bratra a nijak nezasáhne. Trestem pro přeživšího je návrat mrtvého bratra, který způsobuje i jeho smrt. Potrestání může být také způsobené původně neživou věcí, která byla nadpřirozenou silou oživena, například v povídce „The Snowman“ z knihy *Christmas Tales of Terror*.

Příroda se v povídkách *Tales of Terror* mnohdy vyskytuje jako nový uzavřený prostor se svými vlastními pravidly, za jejichž porušení také následuje trest v podobě smrti. Síla přírody je popsána například v povídce „The Green Man“, ve které je smrt mladého chlapce důsledkem krádeže rostlin z tajemného návrší lemovaného kamennou zdí, či v povídce „The Glasshouse“. V obou případech nastává fatální úmrtí postav v důsledku působení nadpřirozené síly rostlin, které projevují neobvyklou rychlost svého růstu.

Priestley se nevyhýbá zobrazování temnějších aspektů lidského života, a tím vytváří prostor pro rozvoj tajemna a napětí, což je pro daný žánr důležité. Literaturu pro děti a mládež propojuje s temnými prvky, a to s ohledem na citlivost mladých čtenářů, kterou nijak nepodceňuje.

8.5 Tajemství a záhady v uzavřeném prostředí

„Mystery provokes questions: who? how? why?“¹⁵² V některých případech musí ale být záhada přijata jako neřešitelná, bez logického vysvětlení.

Oba autoři představují ve svých dílech různé nadpřirozené záhady, které nechávají čtenáře v nejistotě.

8.5.1 Edgar Allan Poe

Gavin tvrdí, že záhady v literárních textech mohou být rozděleny do dvou skupin.¹⁵³ Racionální záhady jsou obvykle vyřešeny logickým a smysluplným způsobem, který se odvíjí od instinktu postav. V praxi to vypadá tak, že se záhada na konci příběhu vysvětlí a čtenáři toto vysvětlení bez problému přijímají, záhada tudíž vymizí. Příkladem je děsivá vražda dvou žen v uzavřeném prostoru jejich bytu v povídce „The Murders in the Rue Morgue“, jež se stává pro čtenáře i vyšetřujícího Dupina záhadou. Detektiv dochází k závěru, že vraždu způsobil rozrušený orangutan, čtenář dostává logické vysvětlení a záhada zmizí.

Druhou kategorií jsou záhady nadpřirozené, vyskytující se ve velké míře v literárních textech, které jsou předmětem zkoumání této diplomové práce. Nadpřirozené záhady nemají řešení, jež by bylo přístupné čtenářskému vědomí. Jako řešení se nabízí pouze přijetí této skutečnosti jako přirozené součásti každodenního života. Záhady mohou být definovány jako nevysvětlitelné události, které udržují čtenáře v nejistotě. Záhady se objevují v mnoha literárních žánrech, například v detektivním, hororovém či fantastickém.¹⁵⁴

Hrdina příběhu „The Fall of the House of Usher“ se potýká s několika zvláštními situacemi: s neznámou a nevléčitelnou duševní chorobou; se zvláštním tísnivým pocitem, který ho nutí domnívat se, že dům získal kontrolu nad jeho duší; a v konečné fázi také s návratem pohřbené sestry, který zapříčiní smrt obou sourozenců a zničení

¹⁵² GAVIN, Adrienne E. and ROUTLEDGE, Christopher. *Mystery in Children's Literature from the Rational to the Supernatural*. Palgrave. 2001. s. 1

¹⁵³ GAVIN, Adrienne E. and ROUTLEDGE, Christopher. *Mystery in Children's Literature from the Rational to the Supernatural*. Palgrave. 2001. s. 2-3

¹⁵⁴ GAVIN, Adrienne E. and ROUTLEDGE, Christopher. *Mystery in Children's Literature from the Rational to the Supernatural*. Palgrave. 2001. s. 2-3

jejich sídla. V příběhu není nouze o temnou atmosféru, která je umocněna převážně popisem domu a jeho okolí, případně i popisem pochmurného počasí. Za záhadu může být považováno i předčítání knihy, čímž chtěl vypravěč zmírnit Roderickovo rozrušení, avšak v knize jsou popisovány zvuky podezřele podobné těm, které se skutečně ozývají v jejich domě, což přispívá k eskalaci napětí.

V povídce „Berenice“ je pro čtenáře záhadou taktéž duševní stav Egeuse, který pravděpodobně zavinil kruté zacházení s tělem jeho sestřence, jíž všichni považovali za mrtvou. Situace není v knize popsána, jelikož Egeus podle všeho ztratil svou přičetnost, a tak si čtenáři mohou ohavnou chvíli znesvěcení pouze představovat. Krvavé šaty, vypáčené zuby a nástroje přítomné v jeho knihovně nasvědčují pravdivost činu, přičemž sám Egeus o své vině následně nepochybuje. Situaci patrně předvíдалo zvýrazněné latinské souvětí v otevřené knize na jeho stole, které jej podněcovalo k získání Bereničiny zubů, jež by mu přinesly úlevu od jeho nemoci.

Knihovna je zde uzavřeným prostorem, ve které postava nechává nekontrolovaně proudit projevy své nemoci. Nachází se zde, když mu oznamují úmrtí Berenice. A také tehdy, když prozře po ztrátě vědomí a uvědomuje si, co způsobil.

„The Masque of the Red Death“ vypráví záhadu, která spočívá v samotné smrtící epidemii „Red death“ (Červené smrti). Nemoc zabíjí bezohledně a bezodkladně všechny, kteří se jí nakazí, čtenáři nejsou obeznámeni s jejím původem ani o příčině propuknutí. První záhada, jež se v příběhu vyskytuje je, jak se smrt mohla transformovat do postavy s odpudivou maskou Červené smrti. Druhá záhada se zabývá tím, jak se smrt dostala do prostředí uzavřeného paláce. A v neposlední řadě třetí záhada se vztahuje na to, jak tato postava dokáže bez jakékoliv zbraně zabíjet.

Dalším dílem plným nadpřirozených záhad je „The Black Cat“. Vypravěč usmrtí svého kocoura a následně mu shoří dům, ze kterého zbývá pouze jedna stěna, na níž je vyobrazen oběšený kocour. Vypravěč se snaží sám sebe uklidnit vysvětlením, že někdo musel vrátit zvíře zpět do domu. Čtenáři se nemusí s tímto objasněním spokojit, neboť je situace přinejmenším podezřelá. Dále se objeví nový kocour, nezvykle podobný tomu předchozímu. Finální scéna obsahuje klíčovou záhadu. Policie objeví jeho zadržovanou manželku díky kocourovi, který sedí bez známek rozrušení na hlavě ženy. Po přečtení

vyvstává před čtenáři několik otázek. Jak se do nepřístupného prostoru mohlo zvíře dostat? Jedná se pouze o náhody, či o nadpřirozené situace? Jsou to tresty za veškeré špatnosti, které vypravěč napáchal?

8.5.2 Chris Priestley

Autoři dětské literatury mají dle Gavina mnoho možností, jak ve svých dílech evokovat tajemství.¹⁵⁵ Domnívá se, že je to proto, že pro dětské čtenáře je období dospělosti záhadou a pro dospělé jednotlivce je záhadné dětství. Tajemství také často souvisí se vztahem mezi dospělou osobou a dítětem. Z *Tales of Terror* může být uvedený rámcový příběh, týkající se sourozenců z krčmy, kteří byli otráveni vlastním otcem. V poslední části díla už děti tuší, že pravděpodobně zemřely, avšak příčinu svého úmrtí neznají, je pro ně záhadou. Do hostince přichází dospělý muž, strýc Montague, který situaci objasní. Tím se tajemství vyřeší a děti jsou vysvobozené. Záhady, které jsou děti odhodlané řešit, jsou obvykle vytvořené dospělými jedinci.

Chris Priestley dokázal zakomponovat nadpřirozené záhady téměř do každé povídky. „Nelez tam“ zní rada vyřezaná do kmene vysokého stromu a zároveň se jedná o název první povídky v dílu *Uncle Montague's Tales of Terror*. Čtenáři se nedozvědí, jaké ohavné stvoření přežívá v kmeni stromu a jak se tam dostaly zlaté šperky, které byly vtlučené do masivního dřeva. Ať už je příčinou cokoliv, zvědavého chlapce to vyděsilo a zapříčinilo to jeho smrt.

„Irezumi“, již zmíněný krátký příběh z dílu *Tales of Terror from the Black Ship*, pracuje s motivem pohyblivého tetování, které záhadně působí smrt a mizení ostatních členů posádky.

Povídka „The Whispering Boy“ z *Tales of Terror from the Tunnel's Mouth* pojednává o šeptajícím chlapci. Jedná se o záhadnou postavu, která podle viditelných znaků zabila ve městě již několik osob. Cílem této postavy jsou dva chlapci, kteří se mají na místě vraždy setkat z důvodu vyřešení sporu. Nestvůra je nejdříve popisována jako stín chlapce a následně, po bližším prozkoumání, jako hejno much, jejichž křídla vydávají zvuky podobné šepotu. Vražedné mouchy se slétnou postupně na oba chlapce, vniknou

¹⁵⁵ GAVIN, Adrienne E. and ROUTLEDGE, Christopher. *Mystery in Children's Literature from the Rational to the Supernatural*. Palgrave. 2001. s. 1-2

jim do těla a pomalu je usmrtí. Nabízí se otázka, jak může mít hmyz sílu zabíjet a jak je možné, že zabíjí opakovaně na stejném místě.

Příběh „Soot“ z díla *Christmas Tales of Terror* vypráví o malé Elizabeth a její sestřenici, kterou se svou rodinou jela na vánoční svátky navštívit. Sestřenice Tereza tvrdí, že před krbem si už několik dní po ranním probuzení všimá viditelných sazí z komína. Domnívá se, že jde o Santu Clause, jenž jí v noci dává polibek, a ona je poté od černých sazí špinavá. V noci spatří velice hubeného promrzlého chlapce, který vylézá z krbu. Následkem šoku Elizabeth už nikdy v životě nepromluví. Čtenáři se v závěru dozví, že si v komíně kdysi zlomil vaz kominík a zemřel tam. Tajemstvím zůstává, jak je možné, že kominík úraz přežil a každou noc se objevuje v domě.

Ve většině případů má na okultní atmosféru vliv uzavřené prostředí, v němž se záhady odehrávají, či v nich tvůrci záhad přebývají. Ve zmíněných povídkách se jedná se o byt, dům, místnost v domě (knihovna), palác, hrob, kmen stromu, loď a komín.

Stahl uvádí, že v dětské literatuře by postavy měly být spojeny s tajemstvím nebo nevysvětlitelnou záhadou, jelikož právě tajemství přispívá k hledání vlastní identity.¹⁵⁶ Tento názor Stahl sdílí s Forsterem¹⁵⁷, který uznává záhadu jako klíčový prvek úspěšných dějových struktur. Do opozice se staví Nikolajevová, podle které by se dětský čtenář měl vždy dozvědět racionální odůvodnění záhadných jevů, a vyhnout se tak stavu nejistoty.¹⁵⁸

Dětské postavy v hlavní dějové linii série Chrise Priestleyho nejdříve hledají logické vysvětlení záhad, ale čím více povídek slyší, tím více se smiřují s existencí nadpřirozených sil.

Slovo „záhada“ („mystery“) se v britském a americkém kontextu liší svým významem. V americkém kontextu obvykle výrazem označujeme klasické detektivní

¹⁵⁶ STAHL, John D. *The Imaginative Uses of Secrecy in Children's Literature*. In: Sheila Egoff et al. *Only Connect: Readings on Children's Literature*, Toronto: Oxford University Press, 1996. s. 39–47.

¹⁵⁷ FORSTER, E. M. *Aspects of the Novel*. Penguin Classics. 1990. s. 88

¹⁵⁸ NIKOLAJEVA, Maria. *Children's Literature Comes of Age: Toward a New Aesthetic*. New York and London: Garland, 1996. s. 71

příběhy, zatímco v britském se jedná o příběhy se strašidelnou a tajemnou atmosférou, spojenou s tzv. „uncanny“ pocity.¹⁵⁹

Záhady detektivního rázu se často soustředí na téma domova a rodiny, za níž se skrývá nějaké dosud nepoznané tajemství.¹⁶⁰ V domácím rodinném prostředí se odehrávají povídky „The Fall of the House of Usher“ (tajemné sídlo s dlouhou historií), „Berenice“ (převážně knihovna domu), „The Black Cat“ (rodinný dům), „The Tell-Tale Heart“ (byt v bytovém domě) a „The Murders in the Rue Morgue“ (byt).

V sérii Chrise Priestleyho se téma prostředí domu a rodiny nachází v *Uncle Montagues Tales of Terror* (temný dům za lesem podivínského strýčka) a *Tales of Terror from the Black Ship* (rodinný hostinec, ve kterém postavy žijí). Oba zmíněné díly skrývají dosud neodhalené tajemství, které je na konci prozrazeno (děti zjišťují, že jsou duchové; příběh strýčka odhaluje jeho životní situace, nečestné jednání a následné potrestání).

Hlavní příběh *Tales of Terror from the Tunnel's Mouth* se neodehrává ve známém rodinném prostředí, ale v neznámém prostředí vlaku. Z povídek stojí za zmínku „A New Governess“. Amélie přijíždí do rodinného domu, pro ni neznámého prostoru, za účelem pracovat jako vychovatelka tří dětí – dvou chlapců a jedné dívky. Zjišťuje, že děti jsou drzé a nevychované, obzvláště jeden z chlapců. Amélii po čase dochází trpělivost a stěžuje si na chlapce u matky, od které se dozvídá, že její třetí syn v domě po celou dobu nebyl, a tudíž jej nemohla vidět. K jejímu zděšení zjišťuje, že pravděpodobně vidí chlapce, kterého adoptovali, ale který před rokem zemřel. Amélii odvázejí do psychiatrického zařízení. Pro Amélii je tato rodinná situace záhadou, která nemá racionální vysvětlení.

Jak již bylo zmíněno, téma identity je neoddělitelnou součástí záhad v literatuře pro dětské čtenáře. O krizi identity pojednává v širším významu již kapitola výše, ale může být zmíněn příklad z povídky „Gerald“. V ní nedochází ke krizi či změně identity, ale k úplnému zničení identity postavy v souvislosti záhadných událostí. Malá Emma společně s matkou vyrazí na tržiště, kde je i jejich známý, malý Gerald. Gerald působí

¹⁵⁹ GAVIN, Adrienne E. and ROUTLEDGE, Christopher. *Mystery in Children's Literature from the Rational to the Supernatural*. Palgrave. 2001. s. 5

¹⁶⁰ GAVIN, Adrienne E. and ROUTLEDGE, Christopher. *Mystery in Children's Literature from the Rational to the Supernatural*. Palgrave. 2001. s. 8

jako tělo bez duše, ale když uvidí Emmu, napadne ji. Při příští návštěvě tržiště na ni chce Gerald opět zaútočit, a tak se ukryje v pouličním loutkovém divadle. Loutkař jí ukazuje veškeré loutky, včetně těch, které vypadají úplně stejně jako ona a Gerald. Loutky se záhadně pohybují bez lidské pomoci. Emma uvidí sama sebe postávat na ulici a konstatuje, že vypadá jako bez duše. Zjišťuje, že se proměnila v loutku, stejně jako Gerald, který se jí pravděpodobně snažil celou dobu varovat.

Poslední díl *Christmas Tales of Terror* postrádá hlavní příběh, ale většina vyprávěných povídek se odehrává v domácím prostředí. „The Musical Box“ je název povídky a zároveň stěžejní magický předmět díla. Tuto poničenou věc z otčova dětství objeví malá Georgia na půdě domu, ale nestihne ji otevřít. Později zahlédne ve stínu malou dívku, jež nereaguje na pokládané otázky, a tak po ní Georgia hodí kámen, který ji zasáhne do obličeje. Později otevře hrací skříňku s tanečnicí a záhadná dívka, jež Georgia udeřila, se objeví v místnosti. Georgia byla svědkem hrozné situace, při které se dívka během tančení otřela o hořící krb a její tělo vzplálo. Od otce se dozvídá, že stejným způsobem zemřela jeho sestra. Příběh tedy pracuje s motivem návratu mrtvé opět v souvislosti se záhadnými okolnostmi.

Závěr

V závěru této diplomové práce, která se zabývá analýzou vybraných děl autorů Edgara Allana Poea a Chrise Priestleyho, lze konstatovat spojitosti a rozdíly mezi těmito literárními díly.

Vybrané příběhy obou autorů se odehrávají v uzavřeném prostoru, ve kterém jsou postavy nuceny čelit krizi vlastní identity a nejistotě, smrti a všudypřítomným nadpřirozeným jevům. V gotických povídkách E. A. Poea se tento uzavřený prostor stává převážně místem násilného zločinu, kdežto v hlavních dějových liniích dětské prózy Ch. Priestleyho dochází k intenzivním projevům nadpřirozených jevů a záhad. Ch. Priestley se inspiroval E. A. Poem, a tak převzal motiv uzavřeného prostoru jako hlavní rys své tvorby (například dům, vlak, loď). Právě kombinace pochmurného prostředí a příběhů vyprávěných tajemnými postavami vyvolává u dětských postav pocity strachu a nejistoty.

Uzavřený prostor souvisí s duševní izolací, psychika postav zde trpí, a tak dochází ke krizi individuální identity. Texty se věnují temným aspektům lidské psychiky. U Poea se šílení vypravěči mnohdy stávají vrahy, trpícími rozdvojenou osobností. Jejich činy jsou často ovlivněny posedlostí. Postavy mohou zažívat intenzivní úzkostné stavy, spojené s neznámou nemocí. Poe ve svých povídkách zpracovává trauma z děsivých událostí v uzavřeném prostoru, zatímco Priestley spojuje trauma se skutečností, že děti vnímají uzavřený prostor jako odloučení od pomoci rodičů jakožto ochránců. Postavy Priestleyho jsou dětského věku, který bývá spojen s osamělostí a nejistotou ohledně vlastní identity. Objevují temná až nadpřirozená zákoutí dospělého světa, která v nich vzbuzují zvědavost a často sebou přinášejí potrestání ve formě intenzivního psychického utrpení, či přímo smrti.

Poeovy povídky, jako „The Fall of the House of Usher“ či „The Tell-Tale Heart,“ se vyznačují temnou gotickou atmosférou, kterou Priestley v sérii *Tales of Terror* přenáší do prostředí, ve kterém se dětská zvědavost střetává s nevyhnutelností smrti. Priestley zahrnuje smrt do svých příběhů až příliš často, pro čtenáře je téměř jisté, že příběh dopadne špatně.

Téma nevyhnutelnosti smrti je zvlášť pozoruhodné a v konkrétních dílech je spojeno s uzavřeným prostorem, odkud není úniku. Smrt se stává neodvratným prvkem osudu v každé povídce, nastává za tajemných a záhadných událostí. Výrazným rozdílem je věk postav, u nichž k úmrtí dochází. U Poea jsou to vždy dospělé osoby, u Priestleyho obvykle děti.

Priestley se výslovně netají odkazem na Poea. V domě strýce v prvním dílu či v hostinci ve druhém dílu série se nacházejí Poeovy knihy. Také posluchač děsivých příběhů se jmenuje Edgar. Objevují se zde poeovské motivy, například černý kocour či postava alkoholika, která následně páchá zlé činy, jako v povídce „The Black Cat“.

Celkově lze konstatovat, že oba autoři se věnují uzavřenému prostoru duše, který reflektuje temné stránky lidského bytí. Zatímco Poe se zaměřuje na dospělé postavy v dospělém prostředí, kde smrt klade neúprosné otázky o smyslu lidské existence, Priestley se soustředí na dětské postavy, které v nevyhnutelnosti osudu a smrti hledají odpovědi na záhady a tajemství světa kolem nich.

Summary

This thesis is called "The Closed Space of the Soul in the Stories of Edgar Allan Poe and Chris Priestley". As the title implies, it is concerned with the closed space, which tends to be the central locus of action for Gothic stories.

The main aim for this thesis was to find out what function the closed space performs in the selected literary works and how this space affects the inner feelings and mental states of the characters.

Gothic literature appeals to many people because of its dark atmosphere and unexpected twists in the plot, and thus it has also gained my attention. Probably its greatest representative is Edgar Allan Poe, a writer who lived in the 19th century and wrote many horror stories for adult readers. It offered as a noteworthy topic to compare the enclosed space in this author's books with the enclosed space in Chris Priestley's literary series, who targets his horror stories at children's readers.

For my thesis, I chose my favorite Poe's short stories named "Berenice," "The Black Cat," "The Fall of the House of Usher," "The Masque of the Red Death," "The Murders in the Rue Morgue," "The Pit and the Pendulum," and "The Tell-Tale Heart." For the comparative analysis, a scary children's series *Tales of Terror* written by contemporary author Ch. Priestley, which consists of four books. I subsequently read all these works.

While reading, I focused on different types of closed spaces and how these spaces affect the mental states of the characters. Mostly I focused on why and how these distressing states are induced. I was also interested in what else influences the characters' actions and what other stimuli contribute to the overall gloomy atmosphere.

My own analysis consists of a chapter, "Příklady uzavřeného prostoru ve vybraných dílech", in which I describe the setting in which the characters are located. Probably the greatest contribution of this thesis is the chapter "Působení uzavřeného prostoru na lidskou psychiku", which is further divided into subchapters. These deal with individual motifs in the books of both authors.

In the subchapter "Križe identity" I deal with one of the basic features of Gothic literature. Poe's characters struggle with split personalities, obsessions and commit violent acts. There is also a disintegration of their own identity and the characters lose touch with reality. The works of Ch. Priestley deal with the stories of child characters, which is a significant difference between the two writers. However, childhood is also associated with an identity crisis. The protagonists are lonely, separated from their parents and from help, and they share space with a mysterious figure whose ghostly stories they must listen to, and so lose their sense of safety.

Then there is a subchapter "Podlehnutí vlivu zlé moci", which deals with five motifs. One of these motives is evil. It is about characters doing evil or breaking the rules, and so they are always punished for it, often by death. Another theme is anxiety – intense anxiety comes over the characters as a result of the realisation that they cannot take control of their own destiny. They also experience uncertainty and fear as supernatural or frightening phenomena occur in the closed space, suggesting the presence or coming of evil. The characters also face persecution from the enemy. The last point in this section of the thesis discusses the fact that child characters often acquire an enchanted object that has the ability to manipulate them and drive them to their deaths.

The next subchapter is called "Rodinné vztahy". Here I focused on what kinds of family relationships are found in these spaces. Poe's works depict mostly unhealthy relationships, e.g. "The Black Cat", and implied incestuous relationships, e.g. "Berenice", "The Fall of the House of Usher". Priestley reveals dark family secrets, but also mends relationships. In the stories, the uncertainty of family relationships is always transferred to the individual.

In the chapter "Šílenství", I focus on the main examples of the characters' insane behaviors that arise from a combination of identity crisis and closed space. Also, the chapter "Death" shows that death becomes a typical motif in these dark stories, and therefore it was important for me to include it in this thesis as well. The most interesting finding is certainly the fact that Priestley doesn't let die only adult characters but also children.

Death always occurs in connection with mysterious or supernatural circumstances, which led me to develop the last chapter of the comparative analysis, which is called "Tajemství a záhady v uzavřeném prostředí". The plot is always accompanied by supernatural mysteries and secrets, which tend to be an important element of horror literature as well, and so they are present in the books of both authors, evoking ambivalent feelings in readers – uncertainty, fear, but also fascination.

In my thesis I attempted to summarize the similarities and differences between gothic short stories and modern horror fiction for young readers with the primary focus on the closed space.

Bibliografie

Primární literatura

- POE, Edgar Allan. *Berenice*. In: *Tales of Horror*. United Kingdom, Alma Books Ltd, 2016. ISBN 9781847496096.
- POE, Edgar Allan. *The Black Cat*. In: *Tales of Horror*. United Kingdom, Alma Books Ltd, 2016. ISBN 9781847496096.
- POE, Edgar Allan. *The Fall of The House of Usher*. In: POE, Edgar Allan. *The Fall of the House of Usher and other Stories*. Praha: Levné knihy KMa, 2005. ISBN 80-7309-291-3.
- POE, Edgar Allan. *The Masque of the Red Death*. In: *Tales of Horror*. United Kingdom, Alma Books Ltd, 2016. ISBN 9781847496096.
- POE, Edgar Allan. *The Murders in the Rue Morgue*. In: *Tales of Horror*. United Kingdom, Alma Books Ltd, 2016. ISBN 9781847496096.
- POE, Edgar Allan. *The Pit and the Pendulum*. In: *Tales of Horror*. United Kingdom, Alma Books Ltd, 2016. ISBN 9781847496096.
- POE, Edgar Allan. *The Premature Burial*. In: *Tales of Horror*. United Kingdom, Alma Books Ltd, 2016. ISBN 9781847496096.
- POE, Edgar Allan. *The Tell-Tale Heart*. In: POE, Edgar Allan. *The Fall of the House of Usher and other Stories*. Praha: Levné knihy KMa, 2005. ISBN 80-7309-291-3.
- PRIESTLEY, Chris. *Příšerné příběhy vánoční*. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1577-2.
- PRIESTLEY, Chris. *Tales of Terror from the Black Ship*. Bloomsbury USA Childrens, 2008. ISBN 978-1599902906.
- PRIESTLEY, Chris. *Tales of Terror from the Tunnel's Mouth*. Bloomsbury UK, 2011. ISBN 978-1408802748.
- PRIESTLEY, Chris. *Uncle Montagues Tales of Terror*. Bloomsbury Publishing PLC, 2016.

Sekundární literatura

- AGUIRRE, Manuel. *The Closed Space: Horror Literature and Western Symbolism*. Manchester University Press. 1990. ISBN 0719032075.

- BONAPARTE, Marie. *Life and Works of Edgar Allan Poe: A Psychoanalytic Interpretation*. Prometheus Books, 1980. ISBN 978-0391000865.
- BOTTING, Fred. *Gothic*. New York: Routledge, 1996. ISBN 0415092191.
- BURKE, Edmund. *A Philosophical Inquiry Into the Origin of Our Ideas of the Sublime and Beautiful: With an Introductory Discourse Concerning Taste*. Harper & Brothers, 1856. Google Books.
- COATS, Karen, ed., *The Gothic in Children's Literature: Haunting the Borders*. New York: Routledge, 2008. ISBN 0415960363.
- CROW, Charles L.. *History of the Gothic: American Gothic*. University of Wales Press, 2009. ISBN 978-0-7083-2008-2.
- FORSTER, Edward M. *Aspects of the Novel*. Penguin Classics. 1990. ISBN 9780140183986.
- GAVIN, Adrienne E. and ROUTLEDGE, Christopher. *Mystery in Children's Literature from the Rational to the Supernatural*. Palgrave. 2001. ISBN 0-333-91881-9
- HART, James David. *The Oxford Companion to American Literature*. 1st ed. New York: Oxford University Press, 1941.
- HILSKÝ, Martin. *Od Poea k postmodernismu: Proměny americké prózy*. Praha: Odeon, 1993. ISBN 80-85787-20-2.
- HOGLE, Jerrold E.. *The Cambridge Companion to Gothic Fiction*. Cambridge: C.U.P., 2002.
- HUNT, Peter. *Alternative Worlds in Fantasy Fiction*. London: Continuum, 2001.
- HUTCHISSON, James M.. *Poe*. University of Mississippi Press, 2005.
- JACKSON, Rosemary. *Fantasy: The Literature of Subversion*. Methuen & Co. Ltd, 1981. ISBN 0-415-02562-1.
- LLOYD-SMITH, Allan. *American Gothic Fiction: An Introduction*. Continuum, New York, 2004. ISBN 0-8264-1594-6.
- MEYERS, Jeffrey. *Edgar Allan Poe: Jeho život a odkaz*. New York City: Cooper Square Press, 1992. ISBN 0-8154-1038-7
- MOCNÁ, Dagmar a PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

- NIKOLAJEVA, Maria. *Children's Literature Comes of Age: Toward a New Aesthetic*. New York and London: Garland, 1996.
- OLIVERIUSOVÁ, Eva a kol. *Dějiny anglické literatury*. SPN, 1988. ISBN 14-527-88.
- OTTO, Rudolf. *Posvátno: iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-260-8.
- PHILLIPS, Adam. *On Kissing, Tickling, and Being Bored: Psychoanalytic Essays on the Unexamined Life*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1994.
- PROCHÁZKA, Martin. *Lectures on American literature*. 2. vyd. Prague: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1384-0.
- PUNTER, David. *The Literature of Terror: a History of Gothic Fictions from 1765 to the Present Day*. Vol. 1. Vyd. 2. London and New York: Routledge, 2013. ISBN 978-0-582-23714-8.
- PUNTER, David. *The Literature of Terror: the Modern Gothic*. Vol. 2. Vyd. 2. London and New York: Routledge, 2013. ISBN 978-0-582-29055-6.
- RAILO, Eino. *The Haunted Castle: A Study of the Elements of English Romanticism*. London: G. Routledge, 1927. ISBN 978-1162624518.
- ROYLE, Nicholas. *The Uncanny*. Manchester: Manchester University Press, 2003. ISBN 0-7190-5561-X.
- SMITH, Andrew. *Gothic Literature (Edinburgh Critical Guides to Literature)*. Edinburgh University Press, 2007. ISBN 978-0-7486-2369-3.
- STAHL, John D. The Imaginative Uses of Secrecy in Children's Literature. In: Sheila Egoff et al. *Only Connect: Readings on Children's Literature*, Toronto: Oxford University Press, 1996.
- STŘÍBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny anglické literatury I*. Academia Praha, 1987. ISBN 21-030-87/01.
- VLAŠÍN, Štěpán a kolektiv. *Slovník literární teorie*. 2. rozšířené vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984. ISBN 221-141-84.
- VRÁNKOVÁ, Kamila. *Metamorphoses of the sublime: from ballads and gothic novels to contemporary Anglo-American children's literature*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, 2019. 167 s. ISBN 978-80-7394-753-8.

- WEINSTOCK, Jeffrey A. *The Cambridge Companion to American Gothic*. Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-1-107-11714-3.
- WEISKEL, Thomas. *The Romantic Sublime: Studies in the Structure and Psychology of Transcendence*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1976.

Internetové zdroje

- MCGHEE, J. Alexandra. *Morbid Conditions: Poe and the Sublimity of Disease*. Penn State University Press, vol. 14, no. 1, 2013. [cit. 2023-07-20]. Dostupné z: <https://muse.jhu.edu/article/507039/pdf>
- MENDLESOHN, Farah. *Toward a Taxonomy of Fantasy*. *Journal of the Fantastic in the Arts*, vol. 13, no. 2 (50), 2002, pp. 169–83. [cit. 2023-12-11]. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/43308579>.
- MORRIS, David B.. *Gothic Sublimity*. *New Literary History*, vol. 16, no. 2, 1985, pp. 299–319. [cit. 2023-12-10]. JSTOR, <https://doi.org/10.2307/468749>.
- PETZOLD, Dieter. *Fantasy Fiction and Related Genres*. *Modern Fiction Studies*, vol. 32, no. 1, 1986, pp. 11–20. [cit. 2023-12-10]. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/26281846>
- PRIESTLEY, Chris. Biog. *Chris Priestley: Website of writer and illustrator Chris Priestley* [online]. Cambridge (United Kingdom), 2020 [cit. 2023-08-23]. Dostupné z: <https://chris-priestley.com/biog/>
- PRIESTLEY, Chris. Tales of Terror. *Chris Priestley: Website of writer and illustrator Chris Priestley* [online]. Cambridge (United Kingdom), 2020 [cit. 2022-08-24]. Dostupné z: <https://chris-priestley.com/tales-of-terror/>
- VRÁNKOVÁ, Kamila. *The Gothic Supernaturalism and the Search for Identity in Chris Priestley's Tales of Terror*. *A Search for Identity*, 2013, pp. 55–63. [cit. 2023-12-11]. Academia, https://www.academia.edu/43497813/The_Gothic_Supernaturalism_and_the_Search_for_Identity_in_Christleys_Tales_of_Terror